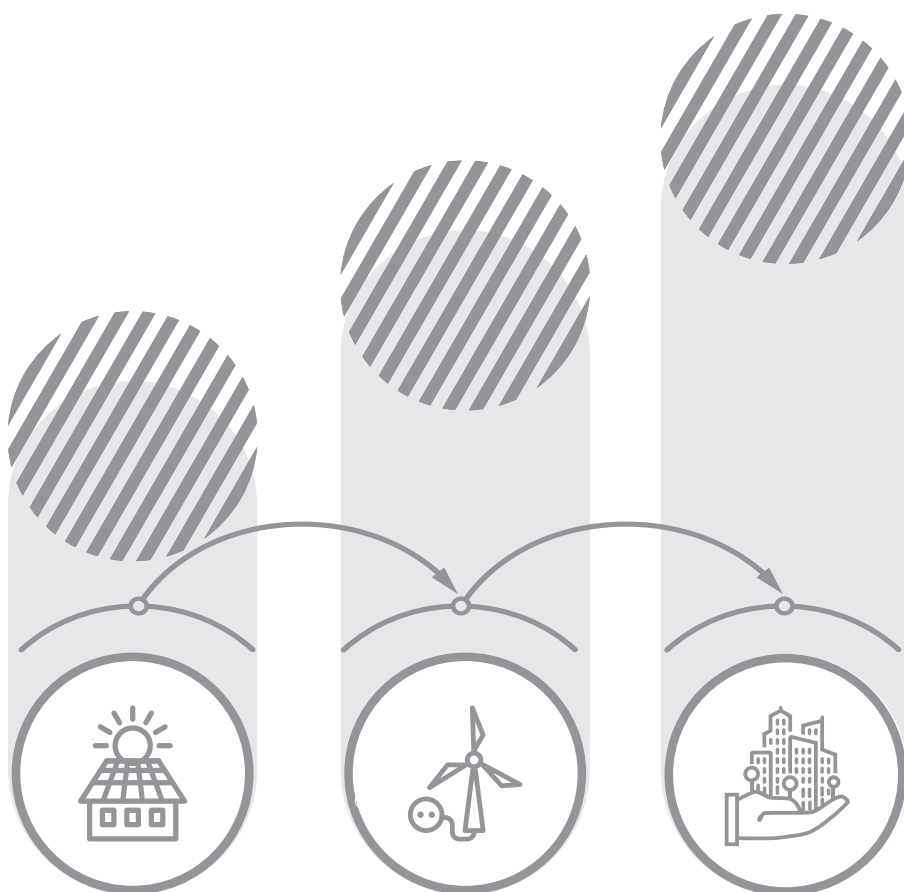

Rewitalizacja w gminach w latach 2020-2022

Revitalisation in gminas in years 2020-2022

Rewitalizacja w gminach w latach 2020-2022

Revitalisation in gminas in years 2020-2022

Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland
Urząd Statystyczny we Wrocławiu Statistical Office in Wrocław

Warszawa, Wrocław 2024

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Ośrodek Statystyki Samorządów Terytorialnych
Statistical Office in Wrocław, Territorial Self-Government Statistics Centre

Zespół autorski

Editorial team

Jolanta Pętlicka, Irena Podlecka

pod kierunkiem

supervised by

Danuty Komarowskiej

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Wojciech Szpakowski

Projekt okładki

Cover design

Wojciech Szpakowski

ISBN 978-83-67809-07-8

Publikacja dostępna na stronie

Publication available at

<https://stat.gov.pl>

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data – please indicate the source

Zakład Wydawnictw
Statystycznych

00-925 WARSZAWA, AL. NIEPODLEGŁOŚCI 208

Informacje w sprawach sprzedaży publikacji – tel. (22) 608 32 10, 608 38 10

Przedmowa

Przekazujemy Państwu pierwszą edycję publikacji *Rewitalizacja w gminach*, której celem jest przybliżenie szerokiego gronu odbiorców informacji o procesach rewitalizacji.

Prowadzenie procesów rewitalizacyjnych należy do zadań własnych gminy. Aby ułatwić samorządom ich realizację, podjęto szereg działań, a wprowadzenie ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji uporządkowało cały proces i nadało mu ramy prawne. Zachodzącym zmianom towarzyszyło przekazanie na cele rewitalizacyjne znacznych środków finansowych, zarówno w formie wsparcia z budżetu Unii Europejskiej, jak i z budżetów samorządów oraz środków prywatnych.

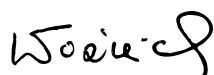
Znaczenie procesu rewitalizacji zostało zauważone w dokumentach strategicznych przyjmowanych na szczeblu krajowym, m.in. Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego i Krajowej Polityce Miejskiej, które wskazują rewitalizację jako jeden z wątków tematycznych niezwykle istotnych dla rozwoju polskich miast w najbliższych latach.

Upowszechnianie działań rewitalizacyjnych w gminach wykreowało zapotrzebowanie na informacje z zakresu rewitalizacji. Publikacja *Rewitalizacja w gminach w latach 2020–2022* ma na celu wieloaspektowe przedstawienie odbiorcom informacji na temat zachodzących w ostatnich latach procesów rewitalizacji.

Zakres danych liczbowych z obszaru rewitalizacji prezentowany jest w Banku Danych Lokalnych (<https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/temat>).

Przekazując Państwu niniejszą publikację mamy nadzieję, że będzie ona stanowiła interesujące źródło wiedzy i informacji statystycznych w zakresie prezentowanego tematu.

p.o. Dyrektora
Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

Halina Woźniak

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

dr Dominik Rozkrut

Wrocław, kwiecień 2024 r.

Preface

We present to you the first edition of the publication *Revitalisation in gminas*, aimed at providing a wide audience with information about revitalisation processes.

Conducting revitalisation processes is an inherent task of gminas. To facilitate their implementation by local governments, a series of actions have been taken, and the introduction of the Act of October 9, 2015, on Revitalisation has organised the entire process and provided it with legal frameworks. The ongoing changes have been accompanied by the allocation of significant financial resources for revitalisation purposes, both in the form of support from the European Union budget and from local government budgets and private funds.

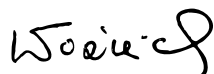
The significance of the revitalisation process has been recognised in strategic documents adopted at the national level, including the National Strategy for Regional Development and the National Urban Policy, which identifies revitalisation as one of the highly relevant thematic threads for the development of Polish cities in the coming years.

The dissemination of revitalisation activities in gminas has created a demand for information on revitalisation. The publication *Revitalisation in gminas in the years 2020–2022* aims to provide multifaceted information to recipients about the revitalisation processes that have taken place in recent years.

The scope of numerical data on revitalisation is presented in the Local Data Bank (<https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/temat>).

By presenting this publication, we hope that it will serve as an interesting source of knowledge and statistical information on the presented topic.

Acting Director
of the Statistical Office in Wrocław

Halina Woźniak

President
Statistics Poland

Dominik Rozkrut, Ph.D.

Wrocław, April 2024

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
Preface	4
Spis treści.....	5
Contents	
Spis tablic	6
List of tables	
Spis wykresów	7
List of charts	
Spis map	10
List of maps	
Objaśnienia znaków umownych	11
Symbols	
Ważniejsze skróty	11
Main abbreviations	
Synteza	12
Executive summary	14
Rozdział 1. Aktywność samorządu gminnego w zakresie rewitalizacji	16
Chapter 1. Gmina's self-government activity in the field of revitalisation	
Rozdział 2. Obszar zdegradowany	22
Chapter 2. Degraded area	
Rozdział 3. Obszar rewitalizacji	30
Chapter 3. Revitalisation area	
Rozdział 4. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne.....	36
Chapter 4. Revitalisation projects	
Rozdział 5. Finansowanie przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji	41
Chapter 5. Financing of revitalisation projects	
Rozdział 6. Specjalne strefy rewitalizacji	47
Chapter 6. Special revitalisation zones	
Rozdział 7. Wybrane efekty rewitalizacji.....	49
Chapter 7. Selected effects of revitalisation	
Uwagi metodologiczne	54
Methodological notes	58

Spis tablic

List of tables

Tablica 1.	Gminy, w których obowiązywały programy rewitalizacji (GPR/PR)	19
Table 1.	Gminas where revitalisation programmes (GPR/PR) were in force	
Tablica 2.	Obowiązujące programy rewitalizacji (GPR/PR) według województw	19
Table 2.	Revitalisation programmes (GPR/PR) in force by voivodships	
Tablica 3.	Obszary zdegradowane w gminach realizujących procesy rewitalizacji (GPR/PR) według typów gmin i województw	24
Table 3.	Degraded areas in gminas implementing revitalisation processes (GPR/PR) according to types of gminas and voivodships	
Tablica 4.	Wydzielone podobszary dla obszaru zdegradowanego według typów gmin	24
Table 4.	Designated sub-areas for the degraded area according to types of gminas	
Tablica 5.	Obszary rewitalizacji w gminach posiadających GPR/PR według typów gmin i województw	30
Table 5.	Revitalisation areas in gminas with GPR/PR according to types of gminas and voivodships	
Tablica 6.	Przedsięwzięcia z zakresu rewitalizacji zaplanowane w GPR i PR według typów gmin i województw	36
Table 6.	Revitalisation projects planned in GPR and PR according to types of gminas and voivodships	
Tablica 7.	Przedsięwzięcia zaplanowane w przeliczeniu na jeden GPR/PR według typów gmin i województw	37
Table 7.	Planned projects in terms of revitalisation per one GPR/PR according to types of gminas and voivodships	
Tablica 8.	Finansowanie przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji w GPR i PR według typów gmin	41
Table 8.	Financing of revitalisation projects in GPR and PR by types of gminas	
Tablica 9.	Mechanizmy specjalnej strefy rewitalizacji w 2022 r. według typów gmin	48
Table 9.	Mechanisms of the special revitalisation zone in 2022 by types of gminas	
Tablica 10.	Wybrane efekty działań rewitalizacji w obszarze przestrzenno-funkcjonalnym	52
Table 10.	Selected effects of revitalisation activities in the spatial-functional area	

Spis wykresów

List of charts

Wykres 1. Struktura działań rewitalizacyjnych	16
Chart 1. Structure of revitalisation activities	
Wykres 2. Aktywność gmin w zakresie rewitalizacji według województw w 2022 r.	18
Chart 2. Activity of gminas in the field of revitalisation by voivodships in 2022	
Wykres 3. Gminy, które zaktualizowały programy rewitalizacji (GPR/PR) w wyniku zmiany elementów programu	21
Chart 3. Gminas that updated revitalisation programmes (GPR/PR) due to changes in programme elements	
Wykres 4. Udział powierzchni obszaru zdegradowanego w powierzchni kraju	22
Chart 4. Share of degraded area in the country's area	
Wykres 5. Przeciętna powierzchnia obszaru zdegradowanego w przeliczeniu na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR według typów gmin	26
Chart 5. Average area of degraded area per one gmina where GPR/PR was in force according to types of gminas	
Wykres 6. Przeciętna powierzchnia obszaru zdegradowanego przypadająca na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR według województw	26
Chart 6. Average area of degraded area per one gmina where GPR/PR was in force according to voivodships	
Wykres 7. Przeciętna liczba mieszkańców obszaru zdegradowanego w przeliczeniu na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR według typów gmin	27
Chart 7. Average number of inhabitants of the degraded area per one gmina where GPR/PR was in force according to types of gminas	
Wykres 8. Przeciętna liczba mieszkańców obszaru zdegradowanego w przeliczeniu na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR według województw.....	28
Chart 8. Average number of inhabitants of the degraded area per one gmina where GPR/PR was in force according to voivodships	
Wykres 9. Wybrane czynniki społeczne warunkujące ustanowienie obszaru zdegradowanego w gminach, w których obowiązywał GPR/PR w 2022 r.	29
Chart 9. Selected social factors determining the establishment of a degraded area in gminas where GPR/PR was in force in 2022	
Wykres 10. Powierzchnia obszarów rewitalizacji w gminach, w których obowiązywał GPR/PR według typu terenów	33
Chart 10. Area of revitalisation areas in gminas where GPR/PR was in force according to types of terrain	

Spis wykresów (cd.)

List of charts (cont.)

Wykres 11. Powierzchnia obszarów rewitalizacji w gminach posiadających GPR/PR w 2022 r. według typów gmin, województw i typu terenów	34
Chart 11. Area of revitalisation areas in gminas with GPR/PR in 2022 according to types of gminas, voivodships, and types of terrain	
Wykres 12. Przeciętna liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji w przeliczeniu na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR według województw	35
Chart 12. Average number of inhabitants of the revitalisation area per one gmina where GPR/PR was in force according to voivodships	
Wykres 13. Struktura przedsięwzięć podstawowych zaplanowanych w programach rewitalizacji GPR/PR w 2022 r. według obszaru interwencji, typów gmin i województw	38
Chart 13. Structure of basic activities planned in GPR/PR revitalisation programmes in 2022 by intervention area, types of gminas, and voivodships	
Wykres 14. Struktura liderów przedsięwzięć rewitalizacyjnych w programach rewitalizacji (GPR/PR) według typów gmin w 2022 r.	40
Chart 14. Structure of leaders of revitalisation projects in revitalisation programmes (GPR/PR) by types of gminas in 2022	
Wykres 15. Środki finansowe zaplanowane na przedsięwzięcia rewitalizacyjne w przeliczeniu na jeden GPR/PR według typów gmin w 2022 r.	42
Chart 15. Financial resources planned for revitalisation projects per one GPR/PR by types of gminas in 2022	
Wykres 16. Struktura źródeł finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych ogółem ujętych w GPR i PR w 2022 r.	43
Chart 16. Structure of funding sources for revitalisation projects overall included in GPR and PR in 2022	
Wykres 17. Środki na finansowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych ogółem ujęte w programach rewitalizacji (GPR i PR) według województw w 2022 r.	44
Chart 17. Funds for financing revitalisation projects overall included in revitalisation programmes (GPR and PR) by voivodships in 2022	
Wykres 18. Struktura finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujętych w programach rewitalizacji (GPR/PR) według typów gmin i obszarów interwencji w 2022 r.	45
Chart 18. Structure of financing for revitalisation projects included in revitalisation programmes (GPR/PR) by types of gminas and intervention areas in 2022	
Wykres 19. Środki finansowe wydatkowane przez gminę na przedsięwzięcia rewitalizacyjne ujęte w GPR/PR według typów gmin	45
Chart 19. Financial resources spent by the gmina on revitalisation projects included in GPR/PR by types of gminas	

Spis wykresów (dok.)

List of charts (cont.)

Wykres 20. Gminy, w których obowiązywała specjalna strefa rewitalizacji	47
Chart 20. Gminas where the special revitalisation zone was in effect	
Wykres 21. Wybrane efekty rewitalizacji w obszarze społecznym	50
Chart 21. Selected effects of revitalisation in the social area	
Wykres 22. Wybrane efekty działań rewitalizacji w obszarze gospodarczym	50
Chart 22. Selected effects of revitalisation activities in the economic area	
Wykres 23. Wybrane efekty działań rewitalizacji w obszarze środowiskowym	51
Chart 23. Selected effects of revitalisation activities in the environmental area	
Wykres 24. Wybrane efekty działań rewitalizacji w obszarze technicznym	53
Chart 24. Selected effects of revitalisation activities in the technical area	

Spis map

List of maps

Mapa 1.	Aktywność gmin w zakresie rewitalizacji w 2022 r.	17
Map 1.	Activity of gminas in the field of revitalisation in 2022	
Mapa 2.	Udział powierzchni obszarów zdegradowanych w ogólnej powierzchni województwa w 2022 r.	23
Map 2.	Share of degraded areas in the total area of the voivodship in 2022	
Mapa 3.	Udział powierzchni obszaru zdegradowanego w powierzchni gmin, które wyznaczyły obszar zdegradowany w 2022 r.	25
Map 3.	Share of degraded area in the area of gminas that designated a degraded area in 2022	
Mapa 4.	Udział powierzchni obszaru rewitalizacji w ogólnej powierzchni województwa w 2022 r.	31
Map 4.	Share of revitalisation area in the total area of the voivodship in 2022	
Mapa 5.	Udział powierzchni obszaru rewitalizacji w powierzchni gmin, które posiadały GPR/PR w 2022 r.	32
Map 5.	Share of revitalisation area in the area of gminas that had GPR/PR in 2022	
Mapa 6.	Udział przedsięwzięć rozpoczętych/realizowanych/zakończonych w 2022 r. w przedsięwzięciach zaplanowanych na cały okres obowiązywania GPR/PR według województw	39
Map 6.	Share of projects initiated/implemented/completed in 2022 in projects planned for the entire duration of GPR/PR by voivodships	
Mapa 7.	Udział środków finansowych wydatkowanych w 2022 r. w ogółem zaplanowanych na cały okres obowiązywania GPR/PR według województw	46
Map 7.	Share of financial resources spent in 2022 out of the total planned for the entire duration of GPR/PR by voivodships	

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (-)	zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Zero (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 magnitude not zero, but less than 0,5 of a unit
Zero (0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 magnitude not zero, but less than 0,05 of a unit
„W tym” “Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indicates that not all elements of the sum are given

Ważniejsze skróty

Main abbreviations

Skrót Abbreviation	Pełna nazwa Full name
dok. cont.	dokończenie continued
GPR	Gminny Program Rewitalizacji Gmina Revitalisation Programme
GUS	Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland
IDS	inny dokument strategiczny other strategic document
PR	Program Rewitalizacji Revitalisation Programme
SSR	specjalne strefy rewitalizacji special revitalisation zones
ha ha	hektar hectare
km km	kilometr kilometre
mld mld	miliard billion
mln mln	milion million
szt.	sztuka piece
zł PLN	złoty polish zloty
PBSSP PBSSP	Program badań statystycznych statystyki publicznej Statistical survey programme of public statistics
tys.	tysiąc thousand
UE EU	Unia Europejska European Union

Synteza

Rewitalizacja, jako proces wyprowadzania obszaru ze stanu kryzysowego, należy do zadań własnych gmin. W 2022 r. 1440 gmin (58,2% wszystkich gmin w Polsce) prowadziło działania rewitalizacyjne na podstawie GPR – Gminnego Programu Rewitalizacji, PR – Programu Rewitalizacji lub IDS – innego dokumentu strategicznego. W porównaniu do roku 2021 było to o 0,5% więcej gmin, a do roku 2020 o 2,9% mniej. Działania rewitalizacyjne odbywały się na podstawie ustawy o rewitalizacji (w formie GPR) lub na podstawie ustawy o samorządzie gminnym (w formie PR). W 2022 r. 332 gminy posiadały GPR, a 1069 gmin realizowało rewitalizację na podstawie PR. Gminy prowadzące działania rewitalizacyjne w latach 2020–2022 częściej wykorzystywały programy rewitalizacji wdrażane na podstawie ustawy o samorządzie (PR), niż na podstawie ustawy o rewitalizacji (GPR). Wyjątkiem były dwa województwa, w których przeważały GPR – małopolskie (96,3%) oraz pomorskie (53,1%).

Najczęściej wskazywanym przez gminy posiadające samodzielne programy rewitalizacji początkowym okresem ich obowiązywania był 2017 rok (w GPR – 56,9%, w PR – 54,7%), natomiast końcowym – rok 2023, który został wpisany w 71,7% dokumentów.

Programy rewitalizacji, opracowane na kilka lub kilkanaście lat, były aktualizowane w każdym roku sprawozdawczym. W 2022 r. zmiany w wyniku oceny aktualności i stopnia realizacji zaplanowanych środków finansowych, liczby przedsięwzięć oraz innych elementów dotyczyły 4,9% programów rewitalizacji. W 2021 r. odsetek ten wyniósł 7,6%, a w 2020 r. – 10,6%.

W 2022 r. w Polsce 1488 gmin podało informacje o wyznaczeniu obszaru zdegradowanego, z tego 93,8% posiadało samodzielne programy rewitalizacji (GPR i PR), 0,6% inne dokumenty strategiczne, a pozostała część gmin nie posiadała żadnego dokumentu z zakresu rewitalizacji. W porównaniu do roku 2021 liczba gmin, w których wyznaczono obszar zdegradowany nieznacznie wzrosła (o 1,6%), a do roku 2020 – o 0,3%. W okresie trzech lat ponad 46% gmin, które wydzieliły na swoim terytorium obszar zdegradowany, było gminami wiejskimi.

Łączna powierzchnia obszarów zdegradowanych w 2022 r. wyniosła 3958,3 tys. ha i nieznacznie różniła się w porównaniu do lat 2020–2021. Udział powierzchni obszaru zdegradowanego w całkowitej powierzchni kraju wyniósł 12,7% i był zróżnicowany się w skali województw, z których największy zanotowano w województwach: świętokrzyskim (31%), zachodniopomorskim (21,3%) i lubelskim (20,4%), a najmniejszy – w warmińsko-mazurskim (1,3%) oraz opolskim (1,5%). Przeciętnie na jeden obowiązujący GPR/PR w gminach, które wyznaczyły obszar zdegradowany przypadało 2,7 tys. ha obszarów zdegradowanych i w porównaniu do roku 2021 było to więcej o 5 ha, a do roku 2020 – o 26 ha. Większe od średniej krajowej obszary zdegradowane wyznaczone zostały na obszarze gmin miejsko-wiejskich i wiejskich (przeciętnie na jedną gminę – po 3,1 tys. ha), a najmniejsze tereny położone były na obszarze gmin miejskich (bez miast na prawach powiatu) – 0,4 tys. ha.

Na terenach zdegradowanych w 2022 r. mieszkało 9264,1 tys. osób i w porównaniu do roku 2021 było to więcej o 1,6%, a do roku 2020 – o 3,4%. Przeciętna liczba mieszkańców obszaru zdegradowanego w przeliczeniu na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR w skali kraju wyniosła 6,3 tys. osób w 2022 r. i różniła się w obrębie typów gmin, wśród których największą odnotowano w miastach na prawach powiatu (55,1 tys. osób).

W 2022 r. 1401 gmin wyznaczyło obszar rewitalizacji. Łączna powierzchnia obszarów rewitalizacji w tych gminach wyniosła 1082,1 tys. ha (3,5% powierzchni kraju) i była mniejsza w porównaniu do roku 2021 o 3,3 tys. ha, a do roku 2020 – o 46,2 tys. ha. W gminach posiadających GPR powierzchnia rewitalizacji wyniosła 177 tys. ha, PR – 905,1 tys. ha. Największe obszary rewitalizacji wyznaczono w województwach: lubelskim (ponad 161 tys. ha), kujawsko-pomorskim (159 tys. ha) oraz wielkopolskim (ponad 145 tys. ha), a najmniejsze w warmińsko-mazurskim (5 tys. ha) i opolskim (ponad 6 tys. ha). Przeciętnie teren rewitalizacji zajmował 6,3% powierzchni gminy w skali kraju, ale różnice występowały w poszczególnych gminach, z których 51,7% wyznaczyło obszary stanowiące do 5% powierzchni gminy.

Na obszarze rewitalizacji w 2022 r. mieszkało 5165,3 tys. osób, tj. 19% ogółu ludności gmin prowadzących procesy rewitalizacji i stanowiło to 13,7% ludności w kraju. W gminach posiadających GPR zamieszkiwało 1503,3 tys. osób, a w gminach posiadających PR – 3662 tys. osób. Liczba mieszkańców obszarów rewitalizacji była różna w zależności od powierzchni tych terenów występujących w poszczególnych gminach i wahała się od kilkunastu do 130 tys. osób w 2022 r. (w 2021 r. – do 136 tys. osób i w 2020 r. – 139 tys. osób). Przeciętna liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji w przeliczeniu na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR wyniosła 3,7 tys. osób w skali kraju. Najwięcej ludności zamieszkiwało na obszarach rewitalizacji województwa śląskiego (średnio 7 tys. osób na jedną gminę), a najmniej – województwa świętokrzyskiego (2,5 tys. osób w przeliczeniu na jedną gminę).

W obowiązujących w 2022 r. programach rewitalizacji zaplanowano 32,3 tys. przedsięwzięć na cały okres obowiązywania GPR/PR, podobnie jak w roku 2021, ale w porównaniu do 2020 r. – o 4,5% mniej. Przeciętnie w 2022 r. na jeden GPR zaplanowano 28 przedsięwzięć, a na jeden PR 22 przedsięwzięcia.

W strukturze tematycznej przedsięwzięć podstawowych zaplanowanych w programach rewitalizacji (GPR i PR) w 2022 r. dominowały przedsięwzięcia z obszaru społecznego (36,6%), a w dalszej kolejności liczne interwencje obejmowały obszar przestrzenno-funkcjonalny (28,5%) i techniczny (20,3%). Najmniej przedsięwzięć miało charakter interwencji gospodarczej (7,9%) i środowiskowej (6,8%). Województwo kujawsko-pomorskie odznaczało się najwyższym odsetkiem zaplanowanych przedsięwzięć społecznych (61,1%), a dolnośląskie – technicznych (42,0%).

Na realizację przedsięwzięć podstawowych i dopuszczalnych zaplanowanych w programach rewitalizacji obowiązujących w 2022 r. przewidziano 78,5 mld zł, w 2021 r. – 78,9 mld zł, a w 2020 r. – 81,3 mld zł. W przeliczeniu na jeden GPR przeciętny budżet zaplanowany na przedsięwzięcia rewitalizacyjne wyniósł w 2022 r. 90,5 mln zł, więcej niż w latach 2020–2021 (odpowiednio o 4,5 mln zł i 1,5 mln zł), podczas gdy na jeden PR przypadało przeciętnie 45,3 mln zł (a w latach 2020–2021 na poziomie przekraczającym 46 mln zł). W strukturze źródeł finansowania przedsięwzięć zaplanowanych w programach rewitalizacji dominowały środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej (46,1%).

Przedsięwzięcia zaplanowane w obszarze przestrzenno-funkcjonalnym okazały się najbardziej kosztowne spośród wszystkich przedsięwzięć ujętych w budżetach rewitalizacyjnych (41,0% planowanych wydatków), następane w kolejności – w obszarze technicznym i społecznym.

Specjalne strefy rewitalizacji obowiązywały w 2022 r. w 22 gminach: w 8 gminach wiejskich, w 7 miastach na prawach powiatu, w 6 gminach miejsko-wiejskich i 1 gminie miejskiej. W porównaniu do roku 2021 specjalną strefę rewitalizacji ustanowiły 3 nowe gminy (1 miasto na prawach powiatu – Słupsk oraz 2 gminy miejsko-wiejskie: Głuszycyca i Brwinów).

Efekty rewitalizacji w latach 2020–2022 widoczne były w różnych obszarach interwencji, m.in.:

- ponad 362 tys. osób udzielono pomocy (w formie stypendiów, dożywiania, pomocy bezdomnym),
- przeprowadzono ponad 141 tys. zajęć, szkoleń, warsztatów skierowanych do uczestników w różnym wieku,
- utworzono 13,7 tys. nowych miejsc pracy,
- w 13,4 tys. obiektów zlikwidowano pokrycia azbestowe,
- wyremontowano/wybudowano nowe drogi o długości ponad 2 tys. km oraz ścieżki rowerowe o długości 650 km,
- wyremontowano 1,6 tys. budynków zabytkowych,
- do potrzeb osób z niepełnosprawnością dostosowano 1,2 tys. budynków.

Executive summary

Revitalisation, as a process of pulling an area out of a crisis state, belongs to the tasks of gminas. In 2022, 1440 gminas (58.2% of all gminas in Poland) conducted revitalisation activities based on the GPR – Gmina Revitalisation Programme, PR – Revitalisation Programme or IDS – another strategic document. Compared to 2021, this was an increase of 0.5% in the number of gminas, and compared to 2020, a decrease of 2.9%. Revitalisation activities were carried out based on the Revitalisation Act (in the form of GPR) or based on the Act on Local Government (in the form of PR). In 2022, 332 gminas had GPR, and 1069 gminas implemented revitalisation based on PR. Gminas conducting revitalisation activities in the years 2020–2022 more often utilised revitalisation programmes implemented based on the Act on Local Government (PR) than based on the Revitalisation Act (GPR). The exceptions were two voivodeships where GPR prevailed: małopolskie voivodship (96.3%) and pomorskie voivodship (53.1%).

The most frequently indicated initial period of validity for independent revitalisation programmes by gminas was the year 2017 (in GPR – 56.9%, in PR – 54.7%), while the final period was 2023, which was included in 71.7% of documents.

Revitalisation programmes, developed for several or a dozen years, were updated each reporting year. In 2022 changes resulting from the assessment of relevance and implementation status, planned financial resources, the number of initiatives, and other elements affected 4.9% of revitalisation programmes. In 2021, this percentage was 7.6%, and in 2020, it was 10.6%.

In 2022, in Poland, 1488 gminas provided information on designating degraded areas, of which 93.8% had independent revitalisation programmes (GPR and PR), 0.6% had other strategic documents, and the remaining gminas had no documents related to revitalisation. Compared to 2021, the number of gminas where degraded areas were designated slightly increased (by 1.6%), and compared to 2020, it increased by 0.3%. Over the three-year period, more than 46% of gminas that designated degraded areas within their territory were rural gminas.

The total area of degraded areas in 2022 was 3958.3 thousand ha and differed slightly compared to the years 2020–2021. The share of the degraded area in the total area of the country differed across voivodeships, with the highest noted in the świętokrzyskie voivodship (31%), zachodniopomorskie voivodship (21.3%), and lubelskie voivodship (20.4%), and the lowest in warmińsko-mazurskie voivodship (1.3%) and opolskie voivodship (1.5%). On average, for one valid GPR/PR in gminas that designated degraded areas, there were 2.7 thousand ha of degraded areas, which was 5 ha more compared to 2021 and 26 ha more compared to 2020. Larger than the national average, degraded areas were designated in urban-rural and rural gminas (on average per gmina – around 3.1 thousand ha), while the smallest areas were located in urban gminas (excluding cities with powiat rights) – 0.4 thousand ha.

In the degraded areas in 2022, there were 9264.1 thousand inhabitants, which was 1.6% more compared to 2021 and 3.4% more compared to 2020. The average number of inhabitants in a degraded area per gmina where GPR/PR was in effect nationwide was 6.3 thousand in 2022 and differed among types of gminas, with the highest noted in cities with powiat rights (55.1 thousand inhabitants).

In 2022, 1401 gminas designated revitalisation areas. The total area of revitalisation areas in these gminas was 1082.1 thousand ha (3.5% of the country's area), which was smaller compared to 2021 by 3.3 thousand ha and compared to 2020 by 46.2 thousand ha. In gminas with GPR, the revitalisation area was 177 thousand ha, while for PR, it was 905.1 thousand ha. The largest revitalisation areas were designated in the lubelskie voivodship (over 161 thousand ha), kujawsko-pomorskie voivodship (159 thousand ha), and wielkopolskie voivodship (over 145 thousand ha), while the smallest were in warmińsko-mazurskie voivodship (5 thousand ha) and opolskie voivodship (over 6 thousand ha). On average, the revitalisation area occupied 6.3% of the gmina's area nationwide, but differences existed among individual gminas, with 51.7% designating areas constituting up to 5% of the gmina's area.

In the revitalisation areas in 2022, 5165.3 thousand people lived, accounting for 19% of the total population of gminas conducting revitalisation processes and constituting 13.7% of the country's population. In gminas with GPR, 1503.3 thousand people resided, while in gminas with PR, 3662 thousand people lived. The number of inhabitants in revitalisation areas varied depending on the surface area of these areas in individual gminas, ranging from several to 130 thousand people in 2022 (in 2021 – up to 136 thousand people and in 2020 – 139 thousand people). The average number of inhabitants in a revitalisation area per gmina where GPR/PR was in effect nationwide was 3.7 thousand people in 2022. The most population lived in revitalisation areas in the śląskie voivodeship (average of 7 thousand people per gmina), while the least lived in the świętokrzyskie voivodeship (2.5 thousand people per gmina).

In the revitalisation programmes in effect in 2022, 32.3 thousand initiatives were planned for the entire duration of GPR/PR, similar to 2021, but 4.5% fewer compared to 2020. On average in 2022, 28 initiatives were planned per GPR, and 22 initiatives per PR.

In the thematic structure of basic initiatives planned in revitalisation programmes (GPR and PR) in 2022, initiatives in the social area dominated (36.6%), followed by numerous interventions in the spatial-functional (28.5%) and technical (20.3%) areas. The fewest initiatives had an economic (7.9%) and environmental (6.8%) intervention character. The kujawsko-pomorskie voivodeship stood out with the highest percentage of planned social initiatives (61.1%), while the dolnośląskie voivodeship had the highest percentage of technical initiatives (42.0%).

For the implementation of basic and permissible initiatives planned in revitalisation programmes in effect in 2022, a budget of 78.5 billion PLN was allocated, compared to 78.9 billion PLN in 2021 and 81.3 billion PLN in 2020. On average, for one GPR, the average budget planned for revitalisation initiatives was 90.5 million PLN in 2022, more than in 2020–2021 (by 4.5 million PLN and 1.5 million PLN, respectively), while for one PR, the average was 45.3 million PLN (compared to over 46 million PLN in 2020–2021). In the funding structure of planned initiatives in revitalisation programmes, funds from the European Union budget dominated (46.1%).

Initiatives planned in the spatial-functional area turned out to be the most costly among all initiatives included in revitalisation budgets (41.0% of planned expenditures), followed by technical and social areas.

Special revitalisation zones were in effect in 2022 in 22 gminas: 8 rural gminas, 7 cities with powiat rights, 6 urban-rural gminas, and 1 urban gmina. Compared to 2021, three new gminas established a special revitalisation zone (1 city with powiat rights – Słupsk and 2 urban-rural gminas: Głuszycza and Brwinów).

The effects of revitalisation in the years 2020–2022 were visible in various areas of intervention, including:

- over 362 thousand people were provided assistance (in the form of scholarships, meals, assistance to the homeless).
- over 141 thousand classes, trainings, and workshops were conducted for participants of various ages.
- 13.7 thousand new jobs were created.
- asbestos coverings were removed from 13.4 thousand facilities.
- over 2 thousand km of roads and 650 km of bicycle lanes were renovated/constructed.
- 1.6 thousand historic buildings were renovated.
- the needs of people with disabilities were adapted to 1.2 thousand buildings.

Rozdział 1. Aktywność samorządu gminnego w zakresie rewitalizacji

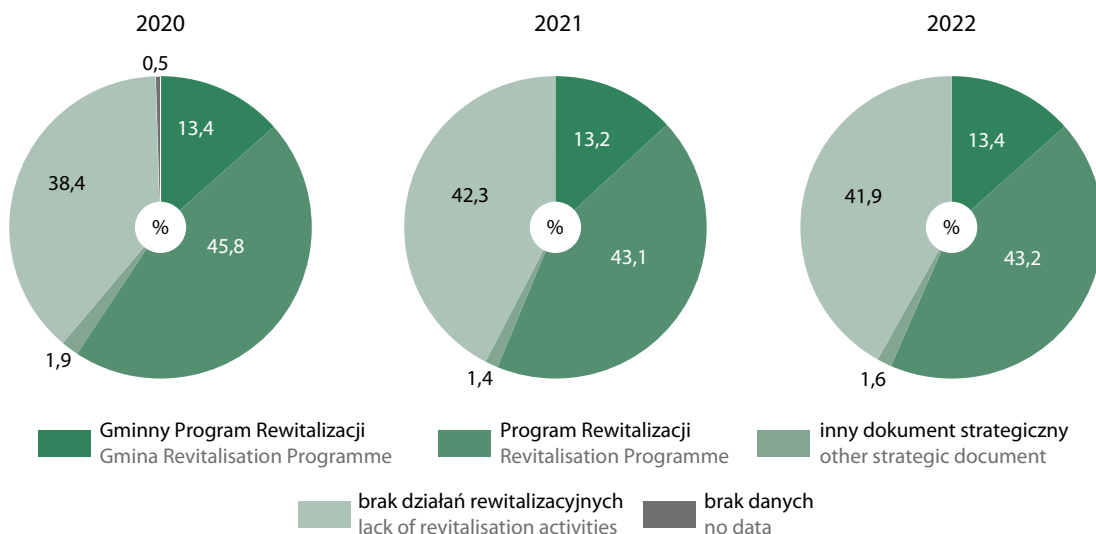
Chapter 1. Gmina's self-government activity in the field of revitalisation

Działania samorządu gminnego w zakresie rewitalizacji mogą odbywać się na podstawie jednego z dwóch programów rewitalizacji – przyjętego na podstawie ustawy o rewitalizacji – **GPR** (Gminnego Programu Rewitalizacji) lub przyjętego na podstawie ustawy o samorządzie gminnym – **PR** (Programu Rewitalizacji). Proces odnowy obszarów zdegradowanych może być również prowadzony na podstawie innego dokumentu strategicznego (np. strategii rozwoju gminy) – **IDS**.

Na koniec 2022 r. działania rewitalizacyjne na podstawie GPR, PR i IDS prowadziło 1440 gmin (tj. 58,2% wszystkich gmin w Polsce) i było to o 12 gmin więcej (o 0,5%) w porównaniu do roku 2021, ale o 75 gmin mniej (o 2,9%) niż w roku 2020.

Wykres 1. Struktura działań rewitalizacyjnych

Chart 1. Structure of revitalisation activities

Przed 2015 rokiem rewitalizację realizowano wyłącznie w oparciu o ustawę o samorządzie gminnym, traktując ją jako zadanie własne gmin. Ustawa o rewitalizacji z 2015 r. wprowadziła GPR jako podstawowe narzędzie prowadzenia działań rewitalizacyjnych, jednocześnie pozostawiła gminom do 2023 r. możliwość działania na podstawie wcześniejszych rozwiązań. Gminy prowadzące działania rewitalizacyjne w latach 2020–2022 częściej wykorzystywały programy rewitalizacji przyjmowane na podstawie ustawy o samorządzie gminnym (PR), natomiast w mniejszym stopniu korzystały z GPR. Przewaga dokumentów PR nad GPR wynika z faktu wcześniejszego ich funkcjonowania – uchwalenia ich przed wprowadzeniem ustawy o rewitalizacji oraz długiego okresu ich obowiązywania. Niewielka liczba gmin prowadziła działania rewitalizacyjne na podstawie IDS. Jednak nadal wiele gmin nie prowadziło procesu rewitalizacji.

Mapa 1. Aktywność gmin w zakresie rewitalizacji w 2022 r.
Map 1. Activity of gminas in the field of revitalisation in 2022

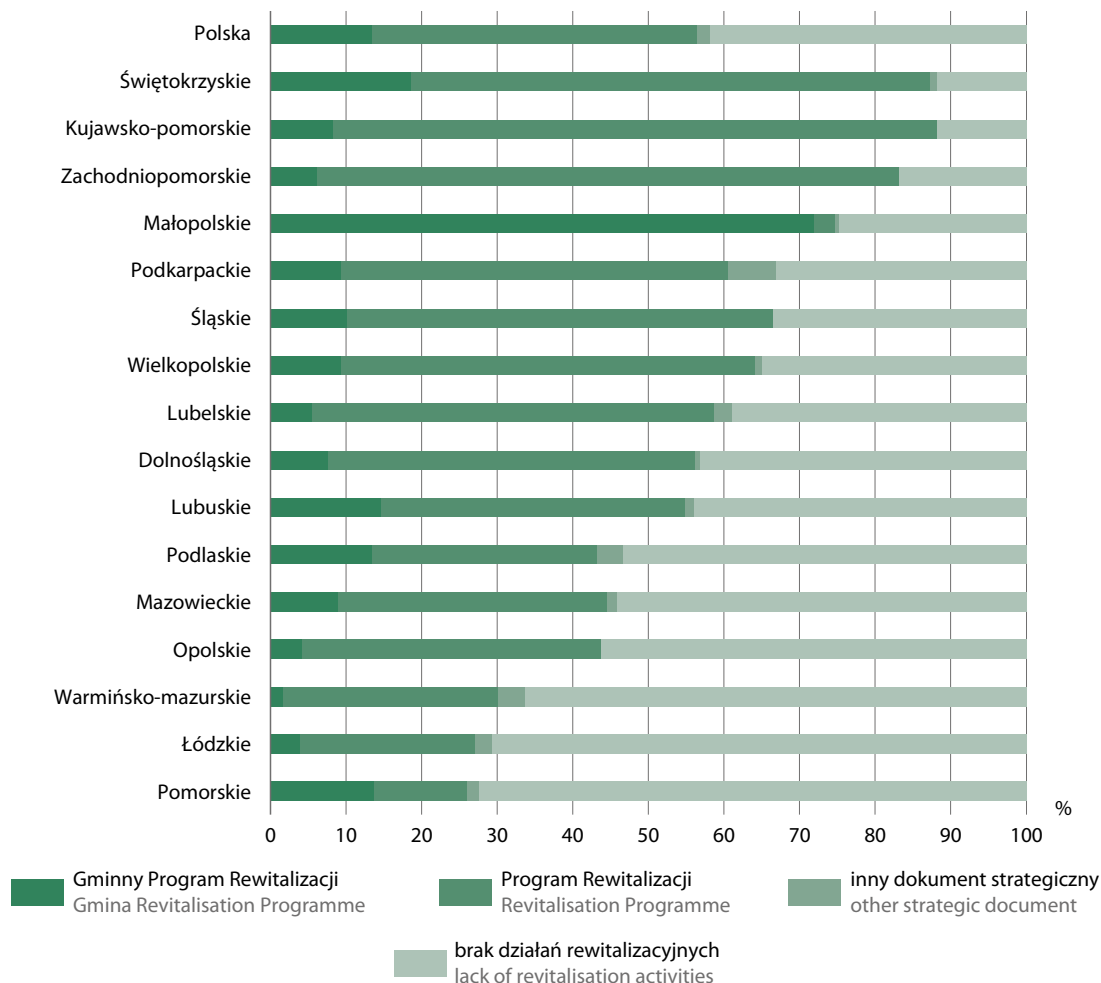

W 2022 r. działania rewitalizacyjne prowadziło 82,6% gmin miejskich¹, 89,4% miast na prawach powiatu, 44,3% gmin wiejskich i 77,8% gmin miejsko-wiejskich.

Zaangażowanie w działania rewitalizacyjne w 2022 r. było zróżnicowane między województwami. Wysokie, ponad 80 % zaangażowanie gmin w procesy rewitalizacji odnotowano w województwach: świętokrzyskim i kujawsko-pomorskim (po 88,2%) oraz zachodniopomorskim (83,2%). Najmniejszy odsetek gmin zaangażowany był w procesy rewitalizacji w województwie pomorskim (27,6%) i łódzkim (29,4%).

¹ Bez miast na prawach powiatu (w całej publikacji).

Wykres 2. Aktywność gmin w zakresie rewitalizacji według województw w 2022 r.
 Chart 2. Activity of gminas in the field of revitalisation by voivodships in 2022

GPR i PR to dokumenty strategiczne gmin dedykowane rewitalizacji, wyznaczające kierunki oraz warunki organizacyjno-finansowe działań dotyczących wdrażania rewitalizacji w gminach. W latach 2020–2022 liczba gmin posiadających program rewitalizacji była zróżnicowana. Na koniec 2022 r. program rewitalizacji posiadało 1401 gmin (z tego 332 gminy działały na podstawie GPR, a 1069 – na podstawie PR) i było to o 8 gmin więcej niż w 2021 r., ale o 67 gmin mniej niż w 2020 r.

Tablica 1.
Table 1.

Gminy, w których obowiązywały programy rewitalizacji (GPR/PR)
Gminas where revitalisation programmes (GPR/PR) were in force

Wyszczególnienie Specification	2020	2021	2022	
	ogółem total			2020=100
Polska Poland	1468	1393	1401	95,4
	GPR	333	326	99,7
	PR	1135	1069	94,2
Gminy miejskie Urban gminas	216	197	194	89,8
	GPR	57	57	100,0
	PR	159	137	86,2
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	62	60	58	93,5
	GPR	21	21	100,0
	PR	41	37	90,2
Gminy wiejskie Rural gminas	675	642	643	95,3
	GPR	151	146	95,4
	PR	524	499	95,2
Gminy miejsko-wiejskie Urban-rural gminas	515	494	506	98,3
	GPR	104	110	105,8
	PR	411	396	96,4

W 2022 r. program rewitalizacji posiadało 56,6% wszystkich gmin w Polsce, z tego najwięcej – 87,9% miast na prawach powiatu i 82,2% gmin miejskich oraz 76,4% gmin miejsko-wiejskich i 42,5% gmin wiejskich.

Na przełomie lat 2020–2022 w 5 województwach liczba przyjętych programów rewitalizacji z roku na rok zmniejszała się, tylko w 1 województwie wzrosła. Natomiast w 6 województwach w 2022 r. odnotowano spadek liczby programów rewitalizacji do roku 2020, ale nieznaczny wzrost do 2021 r.

Tablica 2.
Table 2.

Obowiązujące programy rewitalizacji (GPR/PR) według województw
Revitalisation programmes (GPR/PR) in force by voivodships

Wyszczególnienie Specification	2020	2021	2022			
	ogółem total			z tego of which		odsetek gmin z ogółu percentage of gminas from the total
	GPR	PR	GPR	PR		
Polska Poland	1468	1393	1401	332	1069	56,6
Dolnośląskie	116	93	95	13	82	56,2
Kujawsko-pomorskie	122	128	127	12	115	88,2
Lubelskie	127	126	125	12	113	58,7
Lubuskie	48	44	45	12	33	54,9
Łódzkie	52	47	48	7	41	27,1
Małopolskie	142	138	136	131	5	74,7
Mazowieckie	158	143	140	28	112	44,6
Opolskie	31	29	31	3	28	43,7

Tablica 2. Obowiązujące programy rewitalizacji (GPR/PR) według województw (dok.)
 Table 2. Revitalisation programmes (GPR/PR) in force by voivodships (cont.)

Wyszczególnienie Specification	2020	2021	2022			odsetek gmin z ogółu percentage of gminas from the total
	ogółem total			z tego of which		
				GPR	PR	
Podkarpackie	98	96	97	15	82	60,6
Pomorskie	30	30	32	17	15	26,0
Śląskie	123	112	111	17	94	66,5
Świętokrzyskie	82	83	89	19	70	87,3
Warmińsko-mazurskie	41	36	35	2	33	30,2
Wielkopolskie	149	144	145	21	124	64,2
Zachodniopomorskie	96	94	94	7	87	83,2

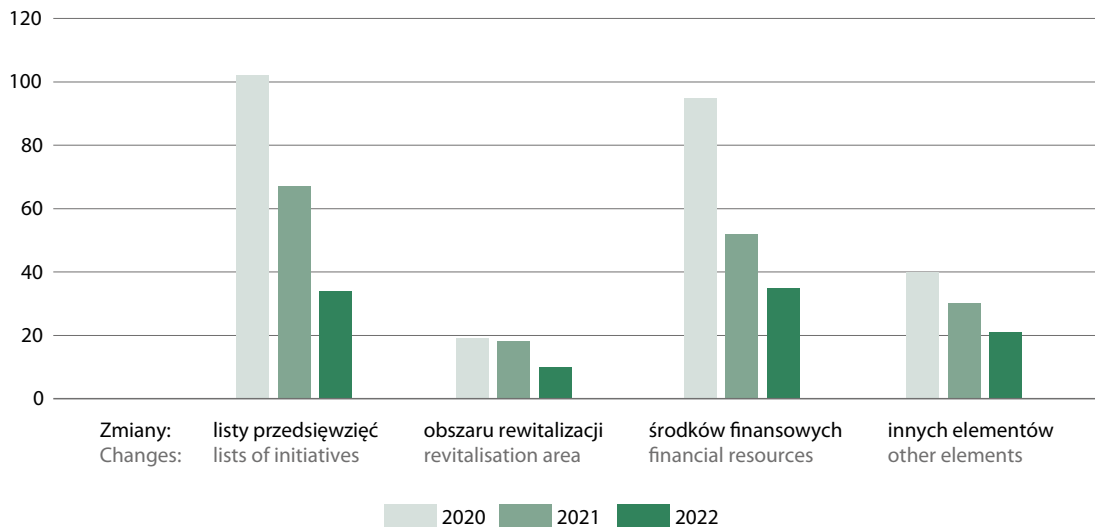
W 2022 r. tylko w dwóch województwach, tj. małopolskim oraz pomorskim, przeważały gminy posiadające GPR (stanowiły one odpowiednio 96,3% i 53,1% ogółu gmin w województwie posiadających GPR i PR). W pozostałych województwach więcej było programów rewitalizacji przyjętych na podstawie ustawy o samorządzie. Wśród tych województw najmniejszy odsetek gmin posiadających GPR odnotowano w województwach: warmińsko-mazurskim (5,7%), zachodniopomorskim (7,4%) oraz kujawsko-pomorskim (9,4%).

Z wszystkich gmin posiadających program rewitalizacji ponad połowa (55,2%) zadeklarowała, że początkowym rokiem jego obowiązywania był rok 2017 (odpowiednio 56,9% dla GPR i 54,7% dla PR). Niemal co czwarty program wszedł w życie w 2016 r. (24,7%, dla GPR – 26,5%, dla PR – 24,1%). Tylko 2,3% gmin wskazało lata 2020–2022 jako początkowe dla obowiązywania programów. Najczęściej podawanym przez gminy rokiem zakończenia programów był 2023 rok (71,7% ogółu GPR i PR) i drugim w kolejności – 2022 rok (13,3% ogółu GPR i PR). Nadmienić należy, że to właśnie rok 2023 jest ostatnim rokiem, w którym ustawodawca umożliwił gminom działania rewitalizacyjne na podstawie PR.

Aktualizacja programów rewitalizacji jest ważna w przypadku pojawiających się potrzeb i oceny aktualności dokumentów przyjętych do realizacji w okresie kilku lub kilkunastu lat. W 2022 r. 27 gmin (8,1%) dokonało aktualizacji programów GPR, z tego 11 gmin zaktualizowało go w wyniku oceny aktualności i stopnia realizacji, a 16 gmin – w wyniku innych działań, np. aktualizacji przedsięwzięć. Aktualizację programów PR przeprowadziły 42 gminy (3,9%), w wyniku oceny aktualności i stopnia realizacji – 9 gmin, natomiast w wyniku innych działań – 33 gminy. W latach 2020–2021 więcej gmin aktualizowało programy rewitalizacji. W 2021 r. 106 gmin wprowadziło zmiany w programach rewitalizacji (dla GPR – 8% i dla PR – 7,5%), a w 2020 r. – 155 gmin (dla GPR – 11,4% i dla PR – 10,3%).

Wykres 3. Gminy, które zaktualizowały programy rewitalizacji (GPR/PR) w wyniku zmiany elementów programu

Chart 3. Gminas that updated revitalisation programmes (GPR/PR) due to changes in programme elements

Najczęściej wskazywanymi przez gminy elementami aktualizacji programów rewitalizacji w latach 2020–2022 były lista przedsięwzięć (w 102 gminach w 2020 r., w 67 – 2021 r. i w 34 – 2022 r.) oraz środki finansowe (odpowiednio w 95 gminach, 52 gminach i 35 gminach). W mniejszym stopniu wprowadzono zmiany w obszarze rewitalizacji i innych elementach, np. rok obowiązywania programu, aktualizacja podstaw prawnych, aktualizacja liczby osób zamieszkujących obszar zdegradowany czy aktualizacja celów i rezultatów.

Rozdział 2. Obszar zdegradowany

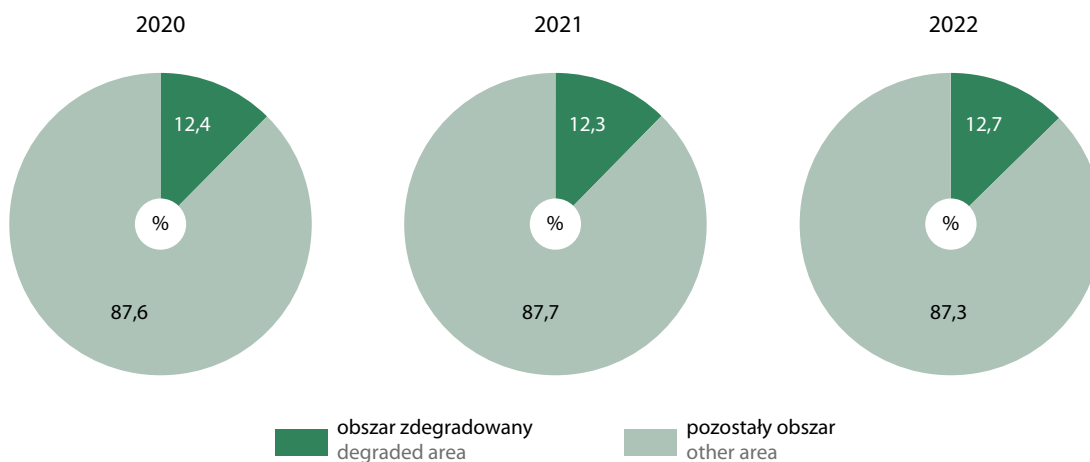
Chapter 2. Degraded area

Zdefiniowanie obszaru zdegradowanego jest podstawą działań zmierzających do rozpoczęcia procesów rewitalizacji. W 2022 r. w Polsce 1488 gmin wyznaczyło obszar zdegradowany, z tego: 332 gminy posiadały GPR, 1063 gminy – PR, 9 gmin – IDS, a 84 gminy nie posiadały żadnego dokumentu z zakresu rewitalizacji. W porównaniu do roku 2021 było to o 24 gminy więcej oraz 4 więcej w porównaniu do roku 2020.

W latach 2020–2022 ponad 46% gmin, które podały informację o wyznaczeniu obszaru zdegradowanego, były gminami wiejskimi co odzwierciedla udział gmin wiejskich wśród wszystkich gmin prowadzących działania rewitalizacyjne.

Wykres 4. Udział powierzchni obszaru zdegradowanego w powierzchni kraju

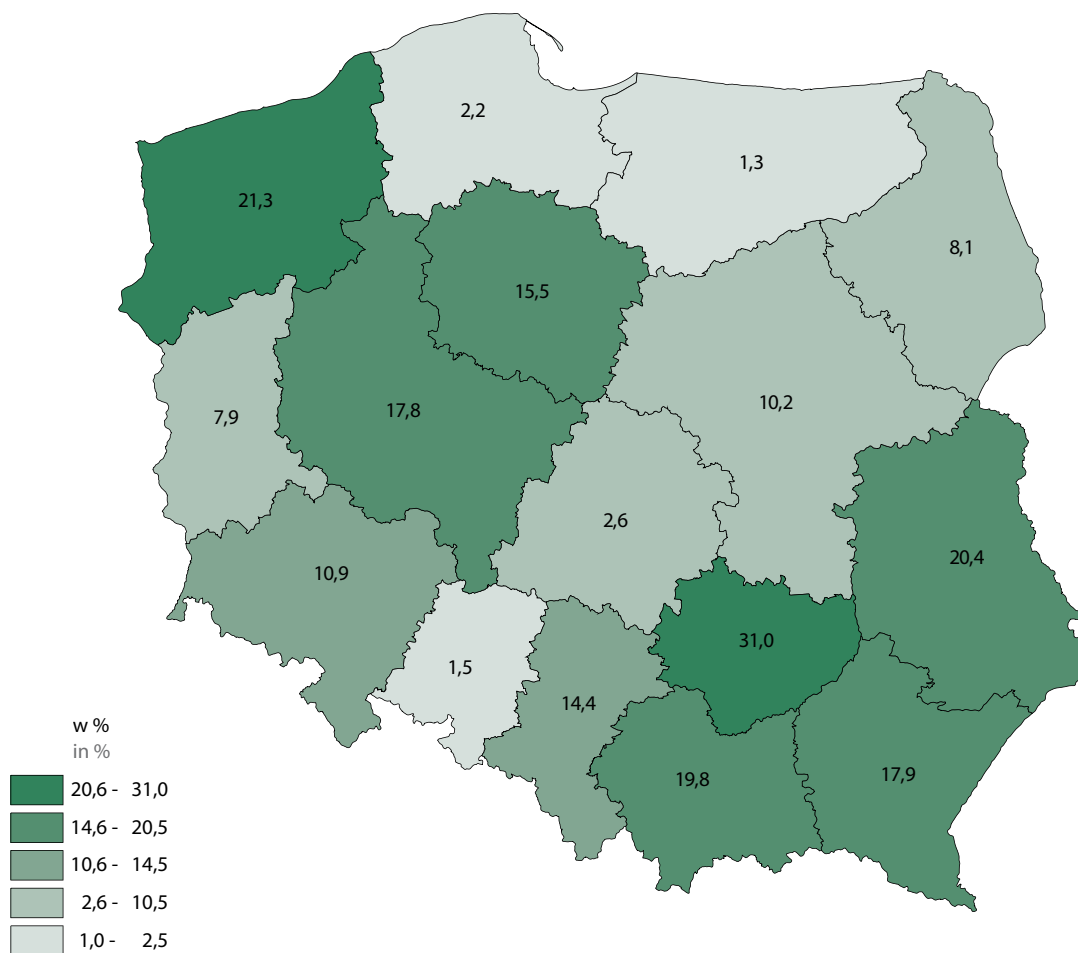
Chart 4. Share of degraded area in the country's area

Powierzchnia obszaru zdegradowanego w 2022 r. w Polsce wyniosła 3958,3 tys. ha, co stanowiło 12,7% całkowitej powierzchni kraju i nieznacznie się różniło w stosunku do lat 2020–2021.

Udział obszaru zdegradowanego w ogólnej powierzchni województwa kształtował się różnie w poszczególnych województwach, wśród których największy odnotowano w: świętokrzyskim (31,0%), zachodniopomorskim (21,3%) i lubelskim (20,4%), natomiast najmniejszy: warmińsko-mazurskim (1,3%), opolskim (1,5%), pomorskim (2,2%) i łódzkim (2,6%).

Mapa 2. Udział powierzchni obszarów zdegradowanych w ogólnej powierzchni województwa w 2022 r.
Map 2. Share of degraded areas in the total area of the voivodship in 2022

Pozyskanie informacji o powierzchni obszaru zdegradowanego nie było możliwe dla wszystkich gmin, ponieważ w niektórych gminach został on wyznaczony w formie opisowej lub wyznaczony na mapie.

Z 1395 gmin w Polsce posiadających program rewitalizacji GPR/PR, które w 2022 r. ustaliły obszar zdegradowany, 1385 gmin podało jego powierzchnię, która wyniosła 3716,2 tys. ha. W 2022 r. w porównaniu do 2021 r. powierzchnia obszaru zdegradowanego wzrosła o 86,4 tys. ha, tj. o 2,4% i liczba gmin, które ją podały wzrosła o 38 jednostek, tj. o 2,8%. Analizując dane za 2022 r. w stosunku do 2020 r. powierzchnia obszaru zdegradowanego zmniejszyła się o 68,7 tys. ha, tj. o 1,8% i liczba gmin podająca powierzchnię tego obszaru była mniejsza o 30 jednostek, tj. o 2,1%.

Spośród wszystkich gmin posiadających program rewitalizacji GPR/PR w 2022 r. 53,6 % powierzchni obszaru zdegradowanego wyznaczyły gminy wiejskie, 41,8% – gminy miejsko-wiejskie, 2,6% – miasta na prawach powiatu oraz 2,0% – gminy miejskie. Największą powierzchnię obszaru zdegradowanego w porównaniu do ogólnej powierzchni tego obszaru w kraju odnotowano w województwach wielkopolskim (14,0%) i zachodniopomorskim (13,1%), a najmniejszą – w województwach opolskim (3,2%) i warmińsko-mazurskim (6,4%).

Tablica 3. Obszary zdegradowane w gminach realizujących procesy rewitalizacji (GPR/PR) według typów gmin i województw

Table 3. Degraded areas in gminas implementing revitalisation processes (GPR/PR) according to types of gminas and voivodships

Wyszczególnienie Specification	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	gminy, które wyznaczyły obszar zdegradowany gminas that designated a degraded area			gminy, które podały powierzchnię obszaru zdegradowanego gminas that provided the area of the degraded area			powierzchnia obszaru zdegradowanego w tys. ha Area of the degraded area in thousand ha		
Polska Poland	1435	1365	1395	1415	1347	1385	3784,9	3629,8	3716,2
gminy miejskie urban gminas	212	193	193	209	190	191	88,3	84,4	73,5
miasta na prawach powiatu cities with powiat status	59	58	57	56	55	56	99,4	97,0	97,7
gminy wiejskie rural gminas	662	630	641	654	623	637	2023,9	1904,9	1993,3
gminy miejsko-wiejskie urban-rural gminas	502	484	504	496	479	501	1573,3	1543,5	1551,7
Dolnośląskie	114	91	94	110	88	92	180,1	149,3	168,5
Kujawsko-pomorskie	122	128	127	122	128	127	269,3	276,0	275,4
Lubelskie	124	123	125	124	123	125	451,3	446,4	434,7
Lubuskie	48	44	45	47	43	44	116,5	114,8	96,1
Łódzkie	50	46	48	49	45	47	52,5	50,4	37,6
Małopolskie	142	138	136	141	137	135	295,0	278,6	279,9
Mazowieckie	152	137	139	150	135	138	374,9	324,8	346,8
Opolskie	29	27	30	29	27	30	26,5	13,5	11,8
Podkarpackie	98	96	97	98	96	97	300,6	302,0	311,2
Podlaskie	52	49	51	52	49	51	189,6	160,6	162,6
Pomorskie	30	30	32	30	30	32	35,8	35,8	39,7
Śląskie	120	109	111	113	103	109	169,7	159,4	163,7
Świętokrzyskie	77	79	89	77	79	89	275,8	289,6	358,8
Warmińsko-mazurskie	38	34	33	38	34	33	50,2	42,4	23,7
Wielkopolskie	143	140	144	142	139	143	510,1	499,6	518,6
Zachodniopomorskie	96	94	94	93	91	93	487,0	486,6	487,1

Obszar zdegradowany zgodnie z ustawą o rewitalizacji nie musi mieć charakteru jednego zwartego obszaru, ale może być podzielony na podobszary położone w różnych częściach gminy. Warunkiem ich wyznaczenia jest stwierdzenie występowania na każdym z nich koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych lub środowiskowych lub przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

Tablica 4. Wydzielone podobszary dla obszaru zdegradowanego według typów gmin

Table 4. Designated sub-areas for the degraded area according to types of gminas

Wyszczególnienie Specification	2020	2021	2022
Polska Poland			
Gminy miejskie Urban gminas	5365	5327	5451
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	650	643	641
Gminy wiejskie Rural gminas	229	238	238
Gminy miejsko-wiejskie Urban-rural gminas	2546	2508	2564
Gminy miejsko-wiejskie Urban-rural gminas	1940	1938	2008

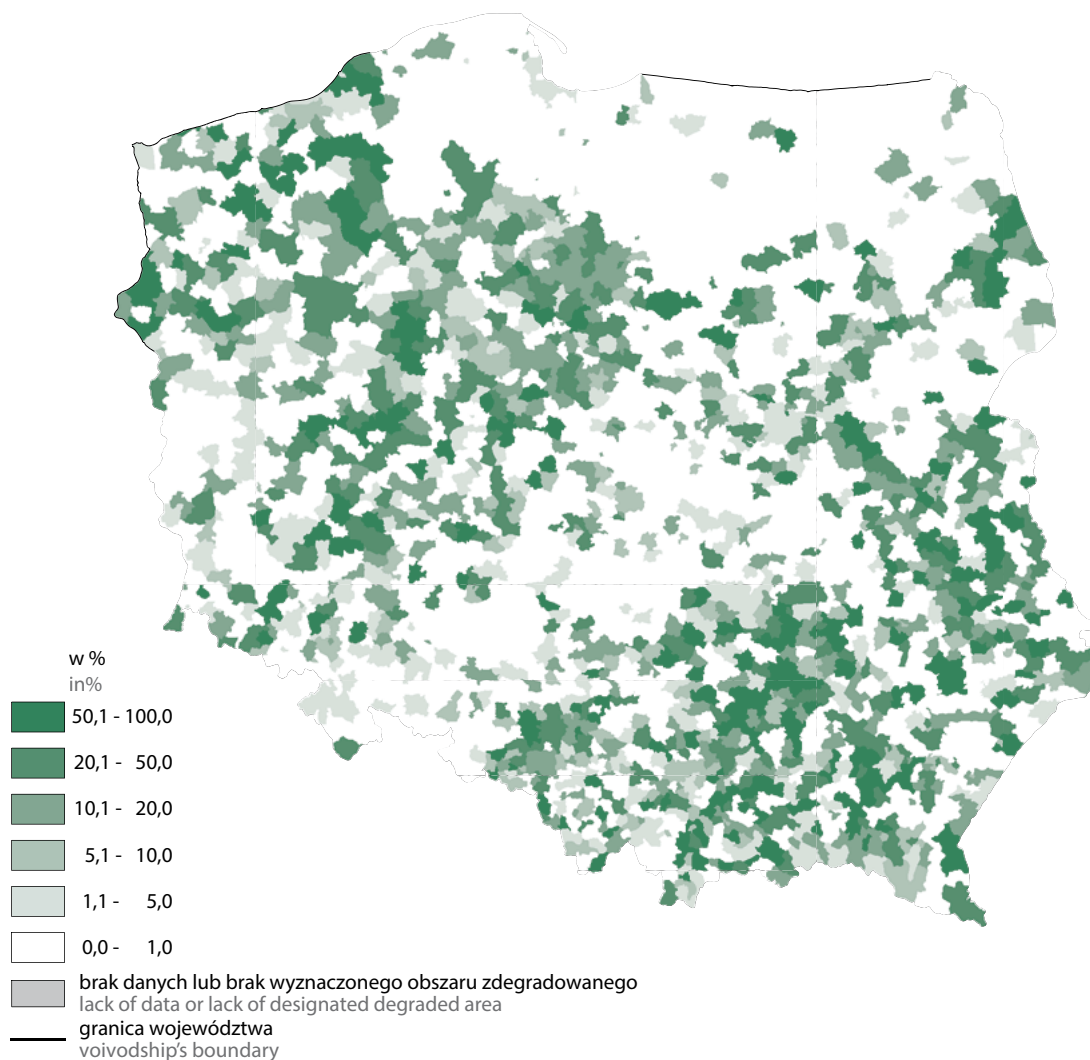
Liczba wydzielonych podobszarów dla obszaru zdegradowanego w 2022 r. wyniosła 5451 i w porównaniu do 2021 r. wzrosła o 124 obszary, a do roku 2020 o 86. Największą liczbę podobszarów wydzielono w gminach wiejskich (w latach 2020–2022 po 47%), a najmniejszą w miastach na prawach powiatu (w latach 2020–2022 po 4%).

Mapa 3.

Udział powierzchni obszaru zdegradowanego w powierzchni gmin, które wyznaczyły obszar zdegradowany w 2022 r.

Map 3.

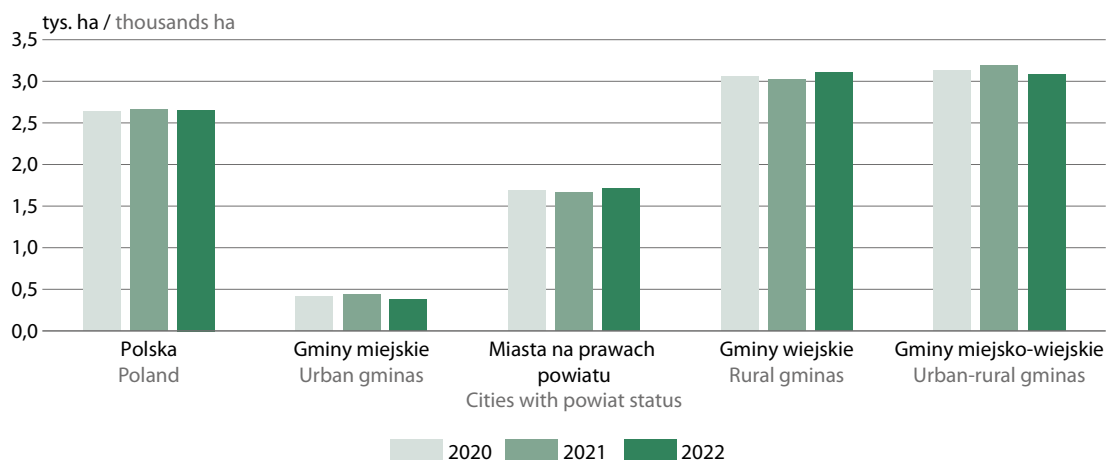
Share of degraded area in the area of gminas that designated a degraded area in 2022

Wielkość obszaru zdegradowanego różniła się znacząco między gminami i wynosiła od kilku hektarów (w 4 gminach w 2022 r. i 2020 r. oraz w 5 gminach w 2021 r. powierzchnia wynosiła mniej niż 10 ha) do 30 tys. ha w latach 2020–2022.

Wykres 5. Przeciętna powierzchnia obszaru zdegradowanego w przeliczeniu na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR według typów gmin

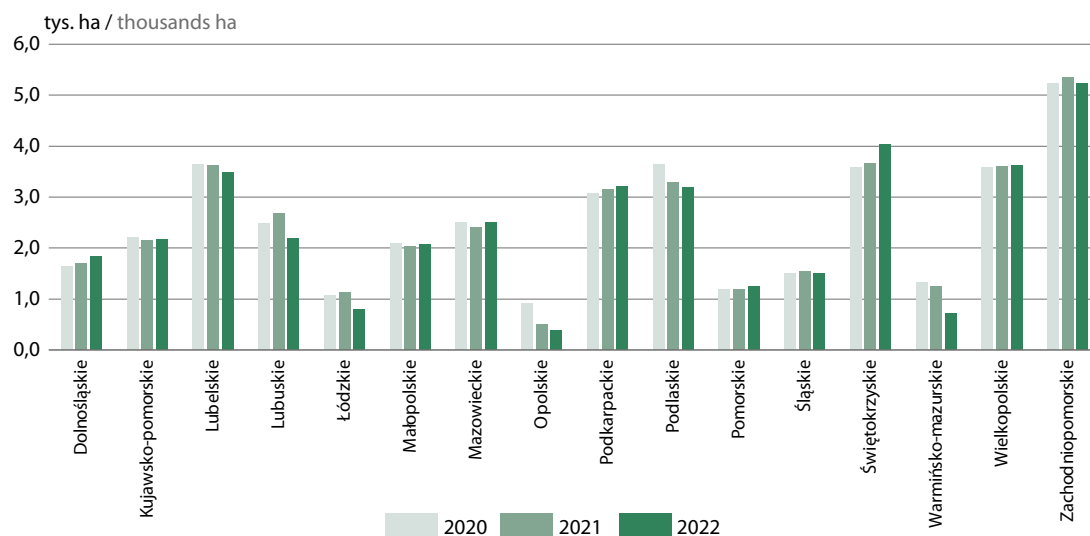
Chart 5. Average area of degraded area per one gmina where GPR/PR was in force according to types of gminas

Przeciętna powierzchnia obszaru zdegradowanego w przeliczeniu na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR w 2022 r. wyniosła 2,7 tys. ha i nie zmieniła się w porównaniu do 2021 r., ale nieznacznie była większa niż w 2020 r. Różniła się ona znacząco pomiędzy poszczególnymi typami gmin. Największe obszary zdegradowane zostały wyznaczone w 2022 r. na obszarze gmin miejsko-wiejskich oraz wiejskich (przeciętnie na jedną gminę – po 3,1 tys. ha), natomiast najmniejsze obszarowo tereny położone były na obszarze gmin miejskich (0,4 tys. ha).

Wykres 6. Przeciętna powierzchnia obszaru zdegradowanego przypadająca na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR według województw

Chart 6. Average area of degraded area per one gmina where GPR/PR was in force according to voivodships

Pod względem powierzchni największe obszary zdegradowane w 2022 r. wyznaczono w województwach: zachodniopomorskim (5,2 tys. ha na jedną gminę), świętokrzyskim, wielkopolskim, lubelskim, podkarpackim i podlaskim (ponad 3 tys. ha na jedną gminę). Najmniejsza przeciętna powierzchnia obszaru zdegradowanego została wyznaczona w województwach: opolskim (0,4 tys. ha), warmińsko-mazurskim (0,7 tys. ha) i łódzkim (0,8 tys. ha). W porównaniu do roku 2021 przeciętna powierzchnia

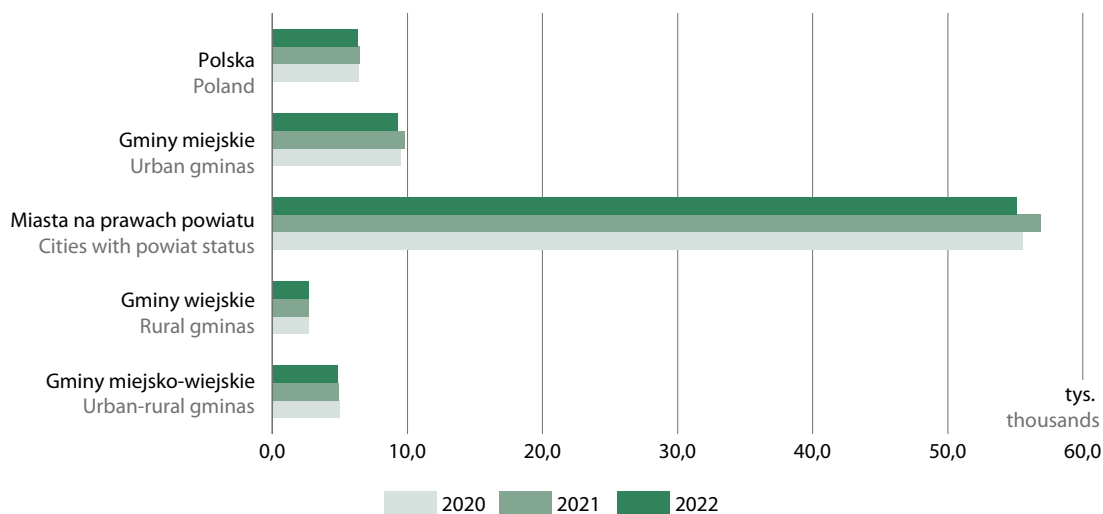
obszaru zdegradowanego wzrosła w czterech województwach – najczęściej w województwie świętokrzyskim (o 0,4 tys. ha), w siedmiu województwach zmniejszyła się – największy spadek wystąpił w lubuskim i warmińsko-mazurskim (o 0,5 tys. ha), natomiast w pozostałych pięciu utrzymywała się na zbliżonym poziomie. Średnia powierzchnia obszaru zdegradowanego w roku 2022 w stosunku do roku 2020 zwiększyła się w trzech województwach – największy wzrost w świętokrzyskim (o 0,5 tys. ha), w sześciu spadła – najczęściej w warmińsko-mazurskim (o 0,6 tys. ha), a w siedmiu kształtowała się na podobnym poziomie.

W 2022 r. w 1456 gminach, które podały informację o liczbie osób zamieszkujących obszar zdegradowany w momencie jego ustanowienia mieszkało 9264,1 tys. osób. W porównaniu do 2021 r. liczba ta wzrosła o 141,7 tys. osób, a do 2020 r. – o 306,2 tys. osób.

Przeciętnie obszar zdegradowany wyznaczony w gminach z obowiązującym GPR/PR, które podały tę wartość zamieszkiwało w 2022 r. 6,3 tys. osób, w 2021 r. – 6,5 tys. osób, a w 2020 r. – 6,4 tys. osób. Liczba mieszkańców zamieszkujących obszar zdegradowany była różna w poszczególnych gminach i wahała się od kilkunastu do blisko 268 tys. osób.

Wykres 7. Przeciętna liczba mieszkańców obszaru zdegradowanego w przeliczeniu na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR według typów gmin

Chart 7. Average number of inhabitants of the degraded area per one gmina where GPR/PR was in force according to types of gminas

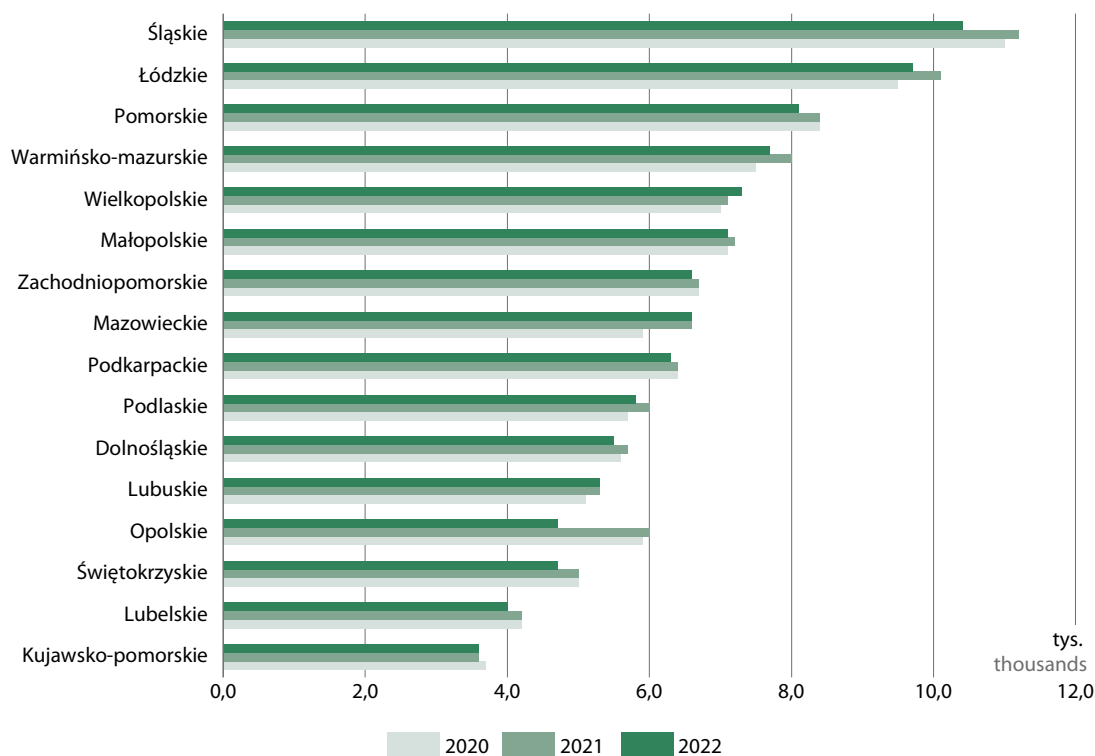

Różnice w przeciętnej liczbie mieszkańców zamieszkałych na obszarze zdegradowanym w przeliczeniu na jedną gminę występowały w obrębie typów gmin. Największą średnią liczbę mieszkańców obszaru zdegradowanego w przeliczeniu na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR odnotowano w miastach na prawach powiatu. W 2022 r. teren ten zamieszkiwało przeciętnie 55,1 tys. osób, a w latach 2021 i 2020 odpowiednio 56,9 tys. osób i 55,5 tys. osób, co odbiegało znacząco od wartości dla pozostałych rodzajów jednostek. Na tak wysoką wartość przeciętnej liczby mieszkańców w tym rodzaju jednostek miały wpływ miasta o wysokiej liczbie ludności zamieszkującej obszar zdegradowany, a zwłaszcza miasta, które wykazały powyżej 100 tys. mieszkańców obszaru zdegradowanego. W 2022 r. na 57 miast na prawach powiatu, w 2021 – na 58, a w 2020 – na 59 było to 8 miast w każdym roku.

Średnia liczba mieszkańców obszaru zdegradowanego różniła się także w poszczególnych województwach. W 2022 r. największa liczba ludności zamieszkiwała na obszarach zdegradowanych gmin województw: śląskiego (10,4 tys. osób na jedną gminę), łódzkiego (9,7 tys. osób na jedną gminę) i pomorskiego (8,1 tys. osób na jedną gminę), a najmniejsza województwa kujawsko-pomorskiego (3,6 tys. osób na jedną gminę). W latach 2020–2021 tendencja ta utrzymywała się – najczęściej ludności mieszkało na obszarach zdegradowanych województw: śląskiego, łódzkiego i pomorskiego (ponad 8 tys. osób na jedną gminę), a najmniej – w kujawsko-pomorskim (blisko 3,7 tys. osób).

Wykres 8. Przeciętna liczba mieszkańców obszaru zdegradowanego w przeliczeniu na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR według województw

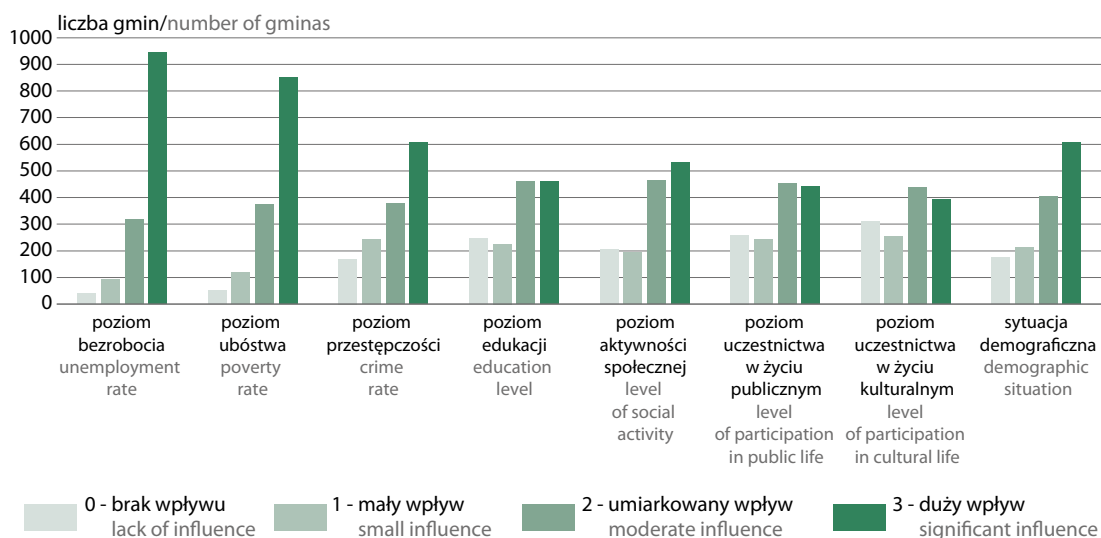
Chart 8. Average number of inhabitants of the degraded area per one gmina where GPR/PR was in force according to voivodships

Istotnym elementem przy wyznaczaniu obszaru zdegradowanego jest ustalenie negatywnych czynników, które definiują dany obszar jako kryzysowy. Największy wpływ mają negatywne zjawiska o charakterze społecznym, których wystąpienie, zgodnie z ustawą o rewitalizacji, jest obligatoryjnym warunkiem ustanowienia obszaru zdegradowanego. Na obszarach dotkniętych problemami społecznymi mogą wystąpić inne problemy: gospodarcze, środowiskowe, techniczne, czy przestrzenno-funkcjonalne. Wśród cech stanu kryzysowego wskazywane są: trudne warunki mieszkaniowe, zanieczyszczenie środowiska naturalnego, degradacja infrastruktury i budynków, a wśród czynników społecznych: wysoki poziom przestępczości, bezrobocie, ubóstwo czy niewystarczający poziom edukacji.

Wykres 9. Wybrane czynniki społeczne warunkujące ustanowienie obszaru zdegradowanego w gminach, w których obowiązywał GPR/PR w 2022 r.

Chart 9. Selected social factors determining the establishment of a degraded area in gminas where GPR/PR was in force in 2022

Spośród wymienionych czynników społecznych największy wpływ na wyznaczenie obszaru zdegradowanego w gminach, w których obowiązywały programy rewitalizacji miał poziom bezrobocia i ubóstwa oraz sytuacja demograficzna i poziom przestępczości. Negatywne zjawiska w obszarach: gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym oraz technicznym wpływały w umiarkowanym stopniu na klasyfikowanie obszaru jako obszar zdegradowany.

Rozdział 3. Obszar rewitalizacji

Chapter 3. Revitalisation area

Kolejnym etapem po identyfikacji terenu zdegradowanego jest wyznaczenie obszaru, na którym będą prowadzone działania rewitalizacyjne. Obszar rewitalizacji stanowi całość lub część obszaru zdegradowanego, który cechuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk (społecznych oraz co najmniej jednego zjawiska o charakterze gospodarczym, środowiskowym, technicznym lub przestrzenno-funkcyjnym). W ustawie o rewitalizacji wprowadzono jednak ograniczenie zasięgu obszaru rewitalizacji, który nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy i być zamieszkiwany przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Warunki te wprowadzono, aby zapewnić koncentrację działań rewitalizacyjnych na rzecz konkretnego obszaru.

W 2022 r. powierzchnia obszaru rewitalizacji wyniosła 1082,1 tys. ha (3,5% powierzchni kraju) i była mniejsza w porównaniu do 2021 r. o 3,3 tys. ha oraz o 46,2 tys. ha do roku 2020. W gminach posiadających GPR powierzchnia rewitalizacji wyniosła 177,0 tys. ha, PR – 905,1 tys. ha.

Tablica 5.
Table 5.

Obszary rewitalizacji w gminach posiadających GPR/PR według typów gmin i województw
Revitalisation areas in gminas with GPR/PR according to types of gminas and voivodships

Wyszczególnienie Specification	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
	powierzchnia obszaru rewitalizacji w tys. ha Area of revitalisation area in thousand hectares			wydzielone podobszary rewitalizacji designated subareas of revitalisation			osoby zamieszkujące obszar rewitalizacji w tys. osób living in the revitalisa- tion area in thousands of people		
Polska Poland	1128,3	1085,4	1082,1	4226	4016	4077	5399,6	5076,9	5165,3
gminy miejskie urban gminas	44,2	42,9	39,8	513	461	462	1156,7	1060,3	1045,4
miasta na prawach powiatu cities with powiat status	43,2	41,7	40,9	211	187	183	1719,9	1630,9	1631,4
gminy wiejskie rural gminas	664,3	623,4	642,7	2036	1951	1965	1009,7	951,9	977,8
gminy miejsko-wiejskie urban-rural gminas	376,6	377,4	358,7	1466	1417	1467	1513,2	1433,8	1510,7
Dolnośląskie	55,9	50,5	41,3	311	268	280	379,9	314,9	310,7
Kujawsko-pomorskie	156,0	159,5	159,0	285	297	295	336,2	335,3	330,1
Lubelskie	162,5	161,8	161,6	327	326	316	342,0	325,8	319,2
Lubuskie	33,6	35,3	35,6	128	116	132	134,7	128,6	138,3
Łódzkie	21,1	18,6	19,1	142	111	113	308,5	302,3	277,1
Małopolskie	46,5	45,0	46,4	564	547	550	417,1	394,0	409,8
Mazowieckie	125,1	114,1	114,7	438	407	407	609,9	573,5	603,3
Opolskie	5,5	5,2	6,7	61	57	58	117,1	109,5	110,5
Podkarpackie	67,7	66,3	72,5	227	218	219	294,8	291,8	296,2
Podlaskie	52,4	42,2	44,0	155	146	152	188,5	182,7	195,3
Pomorskie	3,5	3,5	7,4	45	45	51	137,4	133,8	142,3
Śląskie	57,4	53,9	53,8	352	326	322	775,8	741,5	743,6
Świętokrzyskie	75,9	78,9	78,1	271	269	281	267,3	214,4	216,1
Warmińsko-mazurskie	12,9	5,1	5,0	79	72	70	186,0	157,5	198,4
Wielkopolskie	154,3	147,9	145,2	468	452	464	586,5	567,9	567,2
Zachodniopomorskie	98,0	97,7	91,7	373	359	367	317,8	303,6	307,1

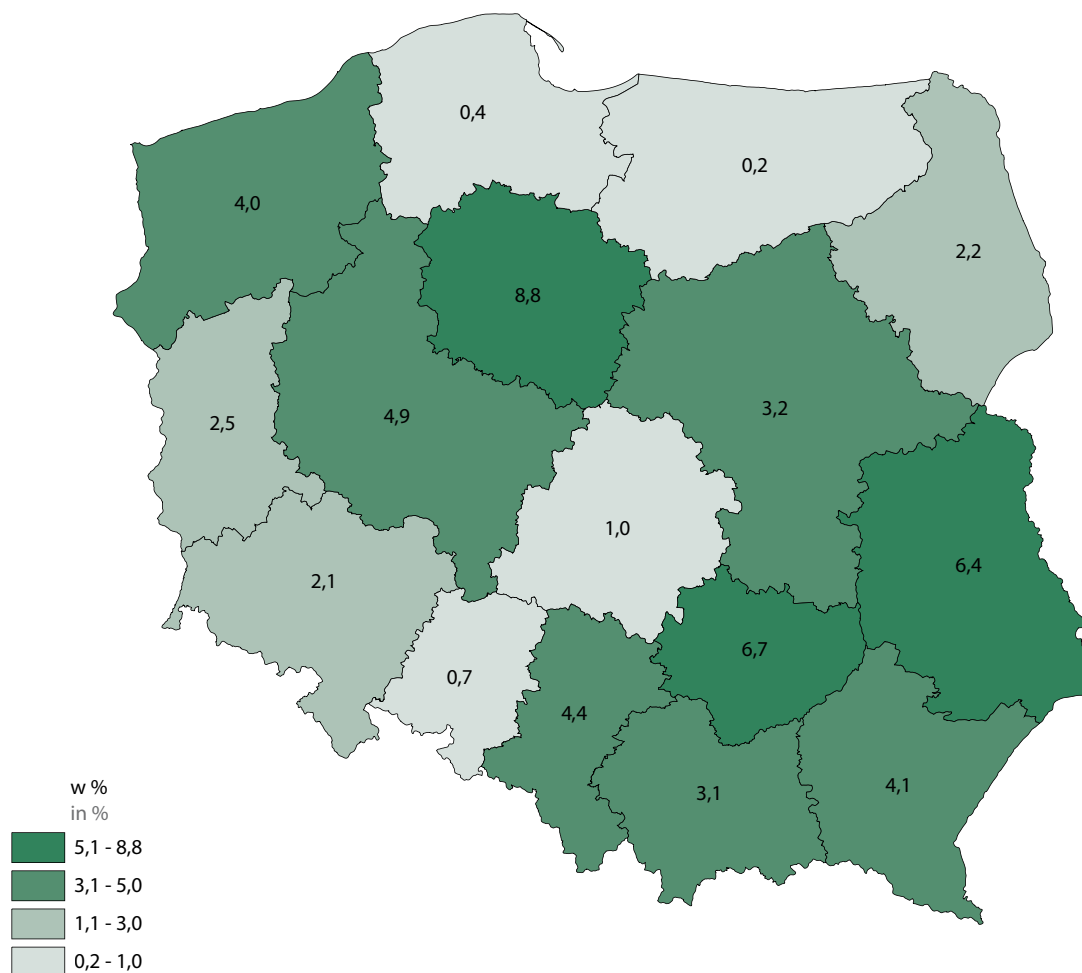
Obszar rewitalizacji, podobnie jak obszar zdegradowany, może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające wspólnych granic.

Liczba wyznaczonych podobszarów dla obszaru rewitalizacji była zróżnicowana w latach 2020–2022, w 2022 r. wyniosła 4077 i wzrosła w porównaniu do 2021 r. o 61 obszarów, ale do roku 2020 zmniejszyła się o 149. W ponad 62% gmin liczba wyznaczonych podobszarów rewitalizacji wahała się od 2 do 25, a w pozostałej części gmin obszar rewitalizacji stanowił jeden teren. Największą liczbę podobszarów wydzielono w gminach wiejskich (w latach 2020–2022 po 48%), a najmniejszą w miastach na prawach powiatu (ponad 4,5% w każdym roku).

Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji w roku 2022 wyniosła 5165,3 tys. osób i w porównaniu do 2021 r. była większa o 88,4 tys. osób, natomiast do 2020 r. była mniejsza o 234,3 tys. osób. W gminach posiadających GPR w 2022 r., które podały informację o liczbie ludności, obszar rewitalizacji zamieszkiwało 1503,3 tys. osób, a w gminach posiadających PR – 3662,0 tys. osób.

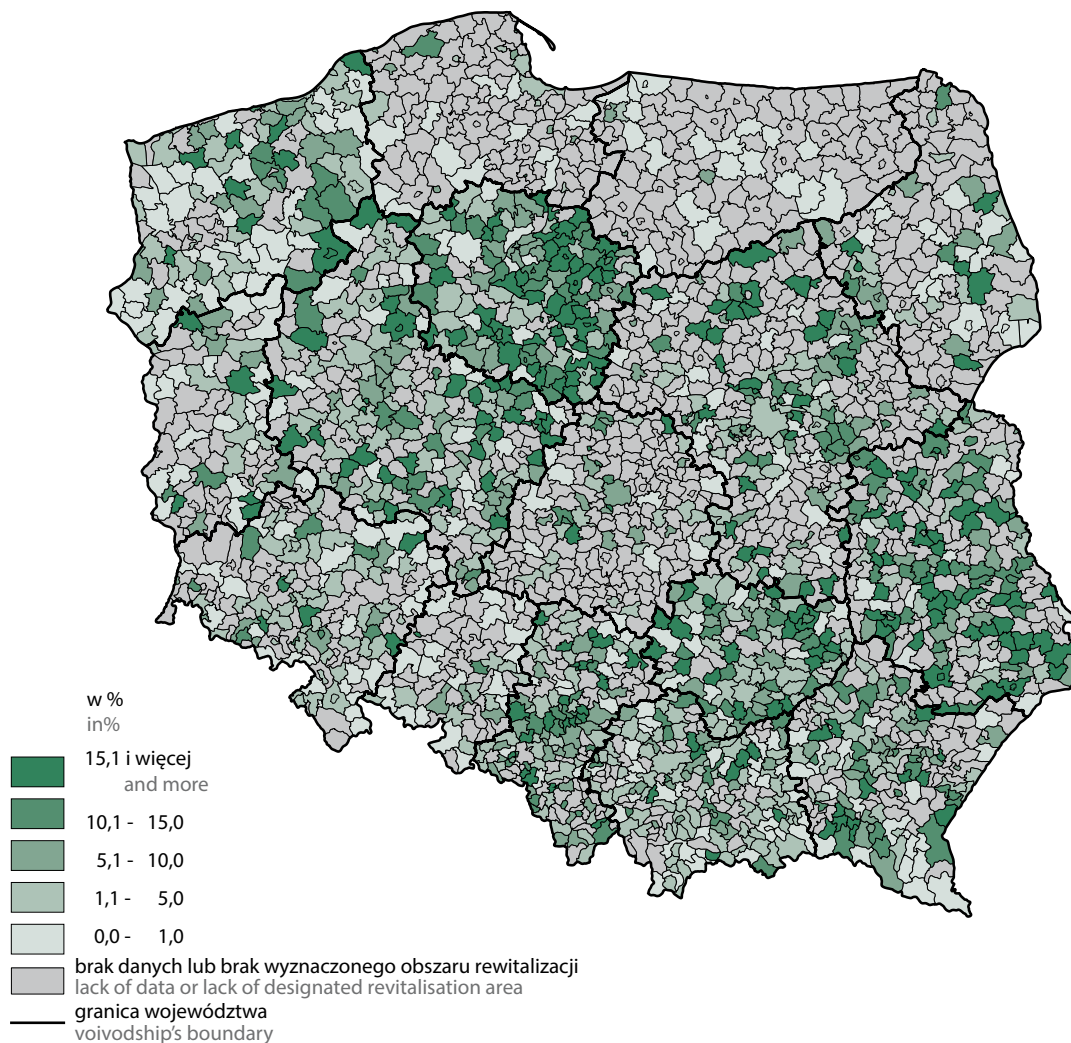
Powierzchnie obszarów rewitalizacji w 2022 r. były zróżnicowane między województwami. Spośród wszystkich województw największe tereny rewitalizowane odnotowano w województwach: lubelskim (ponad 161 tys. ha), kujawsko-pomorskim (159 tys. ha) i wielkopolskim (ponad 145 tys. ha), a najmniejsze w warmińsko-mazurskim (5 tys. ha) i opolskim (ponad 6 tys. ha).

Mapa 4. Udział powierzchni obszaru rewitalizacji w ogólnej powierzchni województwa w 2022 r.
Map 4. Share of revitalisation area in the total area of the voivodship in 2022

Udział powierzchni obszaru rewitalizacji w ogólnej powierzchni województwa różnił się w poszczególnych województwach, spośród których największy odnotowano w: kujawsko-pomorskim (8,8%), świętokrzyskim (6,7%) i lubelskim (6,4%), a najmniejszy w: warmińsko-mazurskim (0,2%), pomorskim (0,4%) i opolskim (0,7%). W pozostałych województwach udział obszaru rewitalizacji do ogólnej powierzchni województw wahał się od 1,0% do 5,0%. Różnice w udziale powierzchni rewitalizacji w ogólnej powierzchni występowały również w gminach i zostały przedstawione na mapie 5.

Mapa 5. Udział powierzchni obszaru rewitalizacji w powierzchni gmin, które posiadały GPR/PR w 2022 r.
Map 5. Share of revitalisation area in the area of gminas that had GPR/PR in 2022

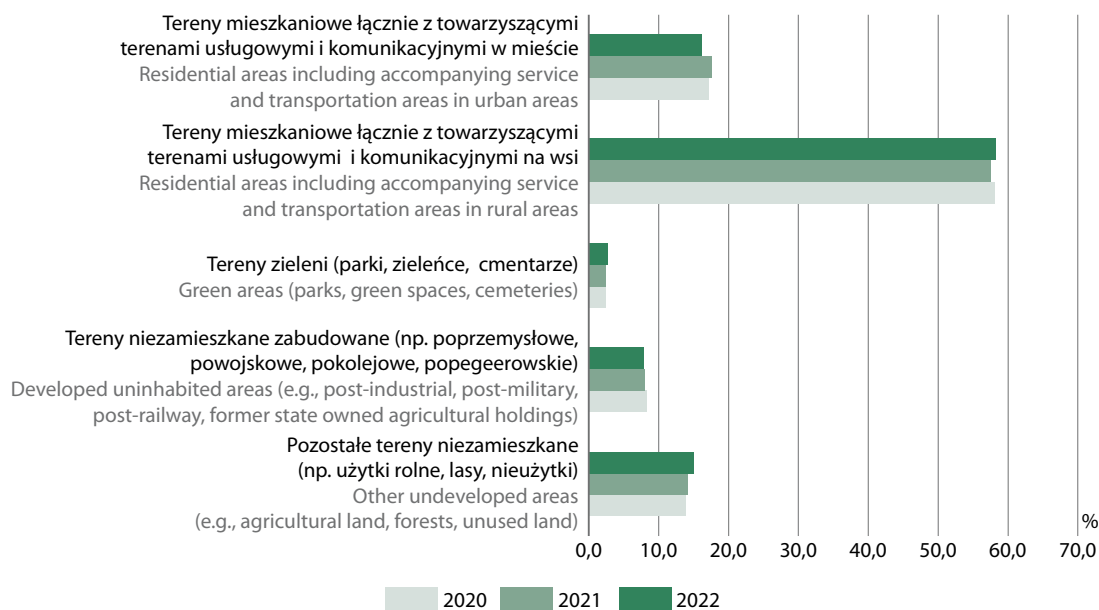

Przeciętnie teren rewitalizacji zajmował 6,3% powierzchni gminy. Analiza udziałów powierzchni obszarów objętych rewitalizacją wskazuje na ich zróżnicowanie w poszczególnych gminach, wśród których najwięcej (51,7%) wyznaczyło niewielkie obszary rewitalizacji stanowiące do 5% powierzchni gminy, natomiast znacznie mniej gmin ustanowiło obszary na powierzchni przekraczającej 15%. Tak duże rozbieżności w powierzchni wyznaczonych obszarów rewitalizacji wynikają z lokalnych potrzeb odnowy oraz możliwości gmin.

W latach 2020–2022 w strukturze powierzchni rewitalizacji według typu funkcjonalnego terenów, na których ustanowiono obszar rewitalizacji dominowały tereny mieszkaniowe łącznie z towarzyszącymi terenami usługowymi i komunikacyjnymi. W 2022 r. w skali kraju obejmowały one 74,3% obszarów rewitalizacji, w 2021 – 75,2%, a w 2020 – 75,3%. Aż 58% tych terenów znajdowało się na wsi.

Wykres 10. Powierzchnia obszarów rewitalizacji w gminach, w których obowiązywał GPR/PR według typu terenów

Chart 10. Area of revitalisation areas in gminas where GPR/PR was in force according to types of terrain

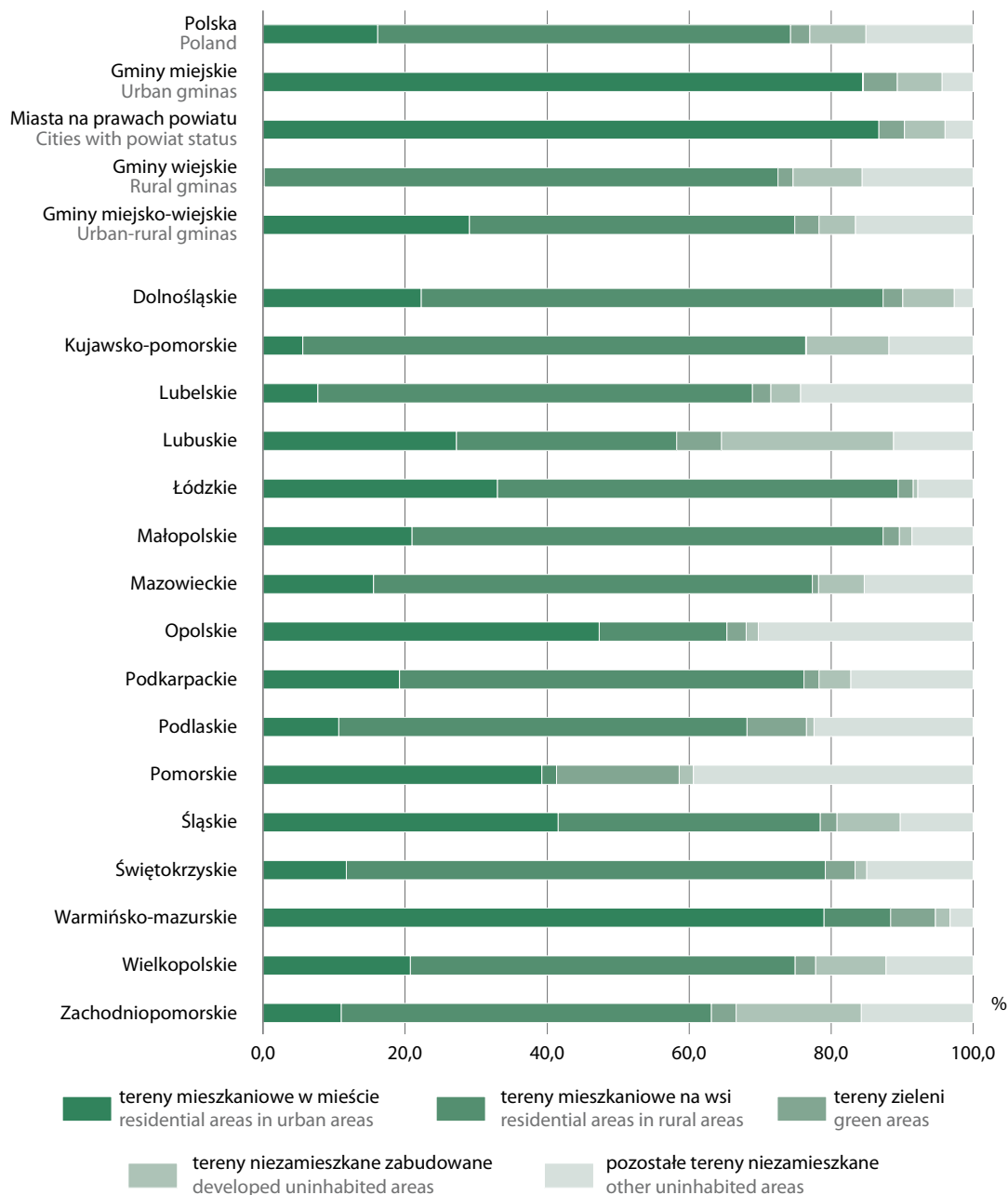

W skład obszaru rewitalizacji możliwe jest włączenie terenów niezamieszkałych (np. tereny portowe, poprzemysłowe, powojskowe, pokolejowe) pod warunkiem, że wdrożone na tych terenach działania przyczynią się bezpośrednio do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym. W 2022 r. tereny te stanowiły 7,9% obszarów rewitalizacji i były nieznacznie mniejsze w porównaniu do terenów rewitalizowanych w latach 2020–2021 (odpowiednio o 0,4% i o 0,2%). Najmniejszy odsetek w obszarze rewitalizacji stanowiły tereny zieleni (ponad 2% we wszystkich trzech latach).

W 2022 r. udział poszczególnych typów terenu różnił się w zależności od typu gminy. W gminach miejskich i miastach na prawach powiatu wyraźnie dominowały tereny mieszkaniowe łącznie z towarzyszącymi terenami usługowymi i komunikacyjnymi w mieście i stanowiły one odpowiednio 84,4% i 86,7% obszarów rewitalizacji. W przypadku gmin wiejskich i miejsko-wiejskich przeważały tereny mieszkaniowe łącznie z towarzyszącymi terenami usługowymi i komunikacyjnymi na wsi, tj. 72,4% i 45,8%.

Wykres 11. Powierzchnia obszarów rewitalizacji w gminach posiadających GPR/PR w 2022 r. według typów gmin, województw i typu terenów

Chart 11. Area of revitalisation areas in gminas with GPR/PR in 2022 according to types of gminas, voivodships and types of terrain

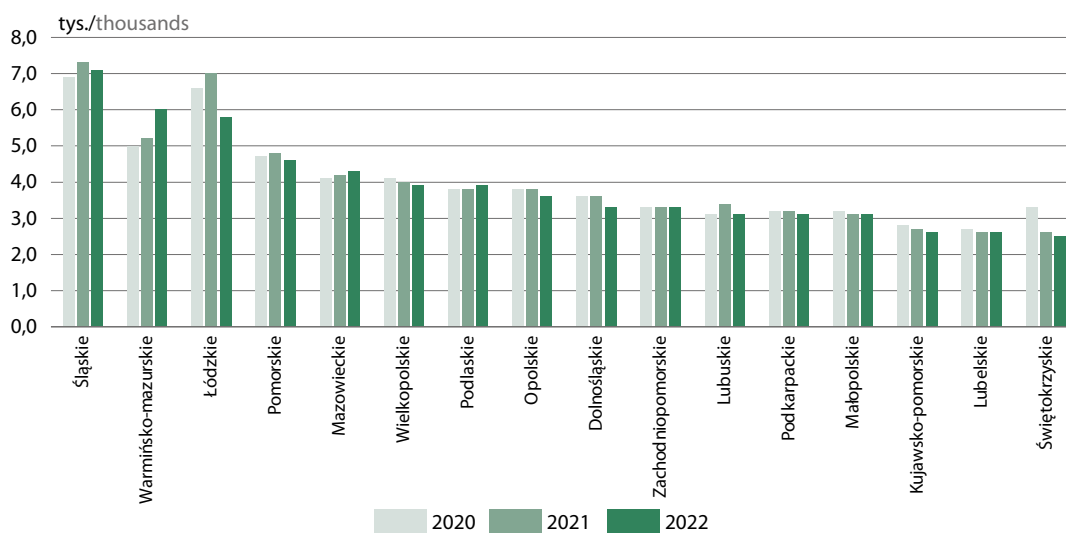
Na poziomie województw duży udział terenów mieszkaniowych łącznie z towarzyszącymi terenami usługowymi i komunikacyjnymi w mieście odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (79,0%), opolskim (47,3%) i śląskim (41,5%). Tereny mieszkaniowe łącznie z towarzyszącymi terenami usługowymi i komunikacyjnymi na wsi dominowały w województwie kujawsko-pomorskim (70,9%) i świętokrzyskim (67,5%). Tereny niezamieszkałe zabudowane miały największy udział w województwie lubuskim (24,2%) i zachodniopomorskim (17,6%). Największy odsetek pozostałych terenów niezamieszkałych w obszarze

rewitalizacji odnotowano w województwie pomorskim (39,4%), które odbiegało w tym względzie od pozostałych województw i średniej krajowej.

Przeciętnie na obszarze rewitalizacji zamieszkiwało w 2022 r. 3,7 tys. osób, w 2021 r. – 3,8 tys. osób, a w 2020 r. – 3,9 tys. osób. Liczba mieszkańców różniła się w poszczególnych gminach i wynosiła od kilkunastu do blisko 130 tys. osób (w 2021 r. – do ponad 136 tys. osób i 2020 r. – ponad 139 tys. osób).

Wykres 12. Przeciętna liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji w przeliczeniu na jedną gminę, w której obowiązywał GPR/PR według województw

Chart 12. Average number of inhabitants of the revitalisation area per one gmina where GPR/PR was in force according to voivodships

Przeciętna liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji była również zróżnicowana w obrębie województw. Największa liczba ludności zamieszkiwała na obszarach rewitalizacji województwa śląskiego (ponad 7 tys. osób na jedną gminę/obszar w latach 2022 i 2021 oraz 6,9 tys. osób na jedną gminę/obszar w 2020 r.), a najmniejsza województwa świętokrzyskiego – 2,5 tys. osób w przeliczeniu na jedną gminę/obszar w 2022 r. i ponad 2,6 tys. osób w latach 2020–2021.

Rozdział 4. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Chapter 4. Revitalisation projects

Dla prowadzenia procesu rewitalizacji niezbędne jest rozpoznanie potrzeb, a następnie zaprojektowanie i wdrożenie działań naprawczych (przedsięwzięć) mających za zadanie wydobyć obszar rewitalizacji ze stanu kryzysowego. Wybór zadań rewitalizacyjnych poprzedzony jest procesami konsultacji społecznych z mieszkańcami, podczas których zgłaszane są opinie i uwagi wszystkich interesariuszy. Z uwagi na wielowątkowość rewitalizacji jako procesu obejmującego wiele dziedzin polityki publicznej przedsięwzięcia mogą obejmować swoim zakresem różne sfery, które powiązane są ze sobą tematycznie w ramach wspólnego celu. Uzgodniona lista zaplanowanych projektów jest następnie umieszczana w programach rewitalizacji.

W obowiązujących w 2022 r. programach rewitalizacji było 32,3 tys. przedsięwzięć zaplanowanych na cały okres obowiązywania GPR/PR. W porównaniu do roku 2021 liczba przedsięwzięć kształtowała się na zbliżonym poziomie, ale do roku 2020 była mniejsza o 1,5 tys. przedsięwzięć (o 4,5%).

Spośród obowiązujących programów rewitalizacji, w badanych okresach najwięcej przedsięwzięć zaplanowano do realizacji w PR: 23 tys. w 2022 r., 23,2 tys. w 2021 r. i 24,6 tys. w 2020 r.

Tablica 6. Przedsięwzięcia z zakresu rewitalizacji zaplanowane w GPR i PR według typów gmin i województw

Table 6. Revitalisation projects planned in GPR and PR according to types of gminas and voivodships

Wyszczególnienie Specification	2020		2021		2022	
	GPR	PR	GPR	PR	GPR	PR
Polska Poland	9238	24581	9026	23238	9287	23021
gminy miejskie urban gminas	1780	4885	1758	4403	1799	4235
miasta na prawach powiatu cities with powiat status	1989	2153	1986	2096	1986	2012
gminy wiejskie rural gminas	2752	8678	2665	8349	2700	8497
gminy miejsko-wiejskie urban-rural gminas	2717	8865	2617	8390	2802	8277
Dolnośląskie	913	4584	785	3714	911	3689
Kujawsko-pomorskie	415	1288	424	1325	424	1303
Lubelskie	311	2064	311	2047	281	2019
Lubuskie	253	576	254	591	274	585
Łódzkie	227	709	227	672	227	683
Małopolskie	3353	278	3319	245	3312	245
Mazowieckie	541	2258	598	2063	611	1991
Opolskie	26	462	26	491	36	523
Podkarpackie	214	1265	207	1237	208	1237
Podlaskie	329	758	307	741	307	765
Pomorskie	435	285	435	286	448	295
Śląskie	691	2590	626	2487	713	2330
Świętokrzyskie	475	2474	485	2508	501	2607
Warmińsko-mazurskie	44	1043	23	1006	23	923
Wielkopolskie	679	1880	667	1791	679	1788
Zachodniopomorskie	332	2067	332	2034	332	2038

W 2022 r. najwięcej przedsięwzięć zaplanowano w programach rewitalizacji obowiązujących w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich (ponad 11 tys.). W porównaniu do roku 2021 i 2020 liczba przedsięwzięć zaplanowanych utrzymywała się w tych gminach na zbliżonym poziomie. W analizowanych trzech latach największą liczbą zaplanowanych przedsięwzięć w programach rewitalizacji wyróżniło się województwo dolnośląskie i małopolskie.

Tablica 7. Przedsięwzięcia zaplanowane w przeliczeniu na jeden GPR/PR według typów gmin i województw

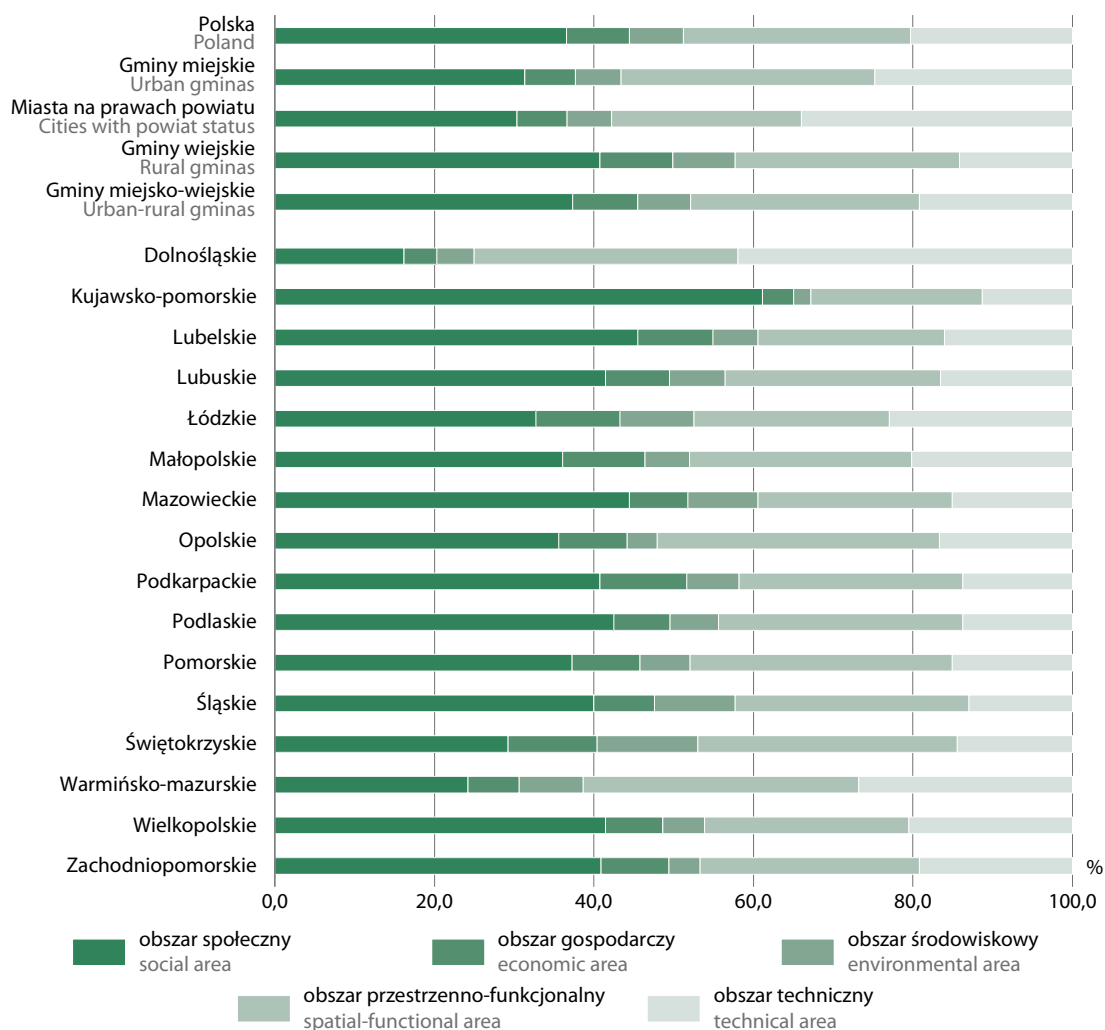
Table 7. Planned projects in terms of revitalisation per one GPR/PR according to types of gminas and voivodships

Wyszczególnienie Specification	2020		2021		2022	
	GPR	PR	GPR	PR	GPR	PR
Polska Poland	28	22	28	22	28	22
gminy miejskie urban gminas	31	31	31	31	32	31
miasta na prawach powiatu cities with powiat status	95	53	95	54	95	54
gminy wiejskie rural gminas	18	17	18	17	19	17
gminy miejsko-wiejskie urban-rural gminas	26	22	26	21	25	21
Dolnośląskie	76	44	79	45	70	45
Kujawsko-pomorskie	38	12	35	11	35	11
Lubelskie	22	18	22	18	23	18
Lubuskie	23	16	23	18	23	18
Łódzkie	32	16	32	17	32	17
Małopolskie	25	46	25	49	25	49
Mazowieckie	20	17	21	18	22	18
Opolskie	13	16	13	18	12	19
Podkarpackie	13	15	14	15	14	15
Podlaskie	19	21	19	22	19	22
Pomorskie	27	20	27	20	26	20
Śląskie	41	24	42	26	42	25
Świętokrzyskie	28	38	27	39	26	37
Warmińsko-mazurskie	15	27	12	30	12	28
Wielkopolskie	34	15	33	14	32	14
Zachodniopomorskie	47	23	47	23	47	23

W 2022 r. średnio na jeden GPR zaplanowano 28 przedsięwzięć, natomiast na jeden PR przypadają 22 przedsięwzięcia i w porównaniu do lat 2020–2021 liczby te się nie zmieniły. W przeliczeniu na jeden program GPR/PR w badanych okresach największą liczbę przedsięwzięć zaplanowano w miastach na prawach powiatu, co wynika z dużej liczby przygotowanych projektów rewitalizacyjnych przy stosunkowo małej liczbie programów GPR/PR. Spośród miast na prawach powiatu posiadających dużą liczbę zaplanowanych przedsięwzięć wyróżniły się: Wałbrzych i Jelenia Góra (ponad 400), Bytom (275), Kraków (175) i Katowice (171). Na poziomie województw dominowało w tym względzie województwo dolnośląskie, w którym czołowe miejsce w liczbie zaplanowanych przedsięwzięć zajęły dwa wspomniane wyżej miasta Wałbrzych i Jelenia Góra. Najmniejszą liczbę przedsięwzięć w przeliczeniu na jeden program GPR/PR w badanych okresach odnotowano w województwie opolskim.

Wykres 13. Struktura przedsięwzięć podstawowych zaplanowanych w programach rewitalizacji GPR/PR w 2022 r. według obszaru interwencji, typów gmin i województw

Chart 13. Structure of basic activities planned in GPR/PR revitalisation programmes in 2022 by intervention area, types of gminas, and voivodships

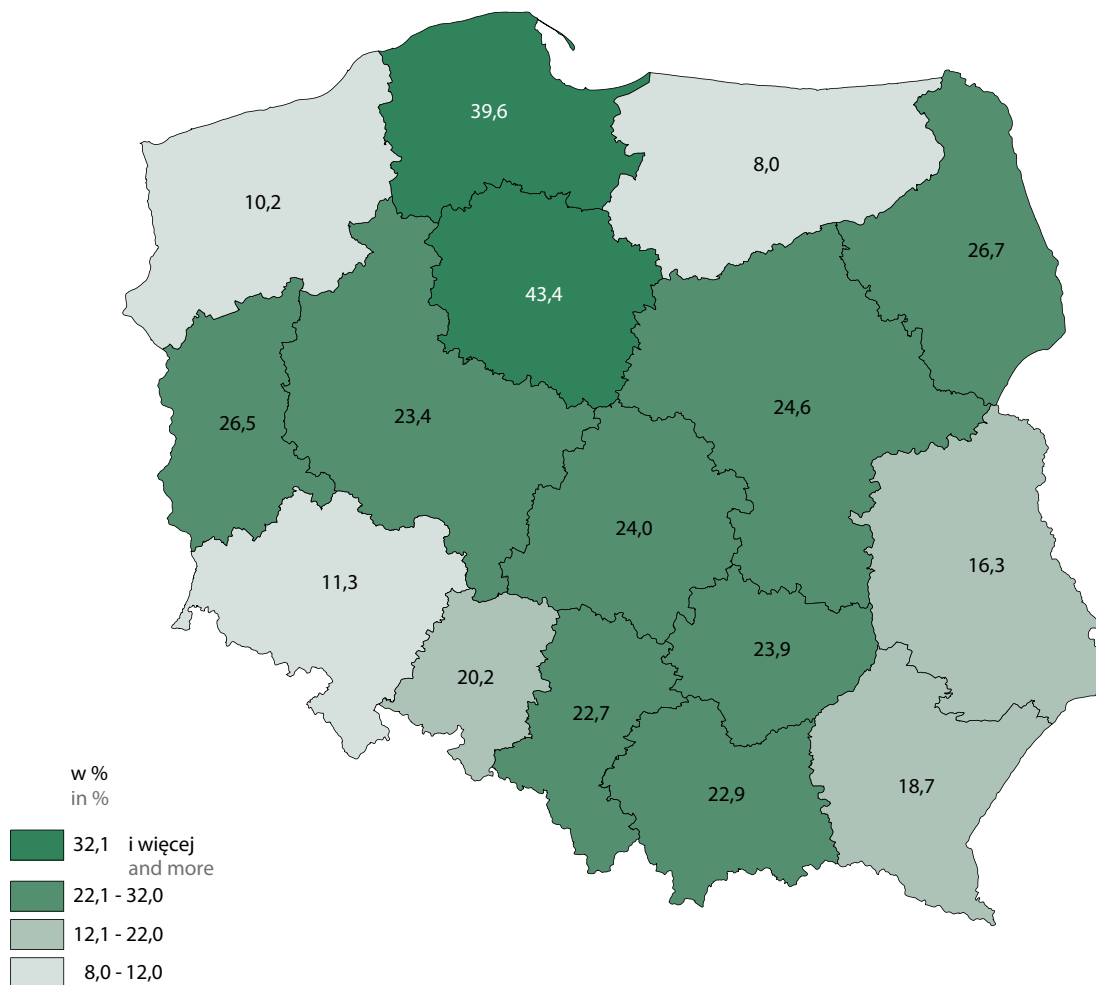

Na przedsięwzięcia rewitalizacyjne składa się wiele projektów o charakterze rozwojowym odnoszących się do różnych obszarów interwencji. W strukturze przedsięwzięć podstawowych, zaplanowanych w programach rewitalizacji (GPR i PR) obowiązujących w badanych okresach, dominowały przedsięwzięcia z obszaru społecznego, na bardzo zbliżonym poziomie – 36,6% w 2022 i 2020 r. oraz 37,2% w 2021 r. Liczne działania zaplanowano również w obszarach przestrzenno-funkcyjnym oraz technicznym. W przekroju województw w badanych okresach w ramach GPR/PR pod względem największego udziału przedsięwzięć społecznych dominowało województwo kujawsko-pomorskie, gdzie w ponad 80% gmin przedsięwzięcia społeczne stanowiły więcej niż połowę wszystkich zaplanowanych przedsięwzięć. Przedsięwzięcia o charakterze technicznym dominowały w województwie dolnośląskim ze względu na dużą liczbę gmin, które bardzo szczegółowo zaplanowały zadania w tym obszarze.

W 2022 r. w Polsce rozpoczęto, realizowano lub zakończono 6,8 tys. przedsięwzięć rewitalizacyjnych, co stanowiło 21,2% wszystkich zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć. Największy udział przedsięwzięć rozpoczętych, realizowanych, zakończonych w 2022 r. w liczbie wszystkich zaplanowanych na cały okres obowiązywania GPR/PR odnotowano w miastach na prawach powiatu (28,8%), natomiast najmniejszy taki udział wykazały gminy wiejskie (19,4%).

Mapa 6. Udział przedsięwzięć rozpoczętych/realizowanych/zakończonych w 2022 r. w przedsięwzięciach zaplanowanych na cały okres obowiązywania GPR/PR według województw

Map 6. Share of projects initiated/implemented/completed in 2022 in projects planned for the entire duration of GPR/PR by voivodships

Spośród wszystkich województw, największym wskaźnikiem rozpoczętych, realizowanych, zakończonych przedsięwzięć w 2022 r. cechowały się województwa kujawsko-pomorskie (43,4%) i pomorskie (39,6%), a najmniejszym – województwo warmińsko-mazurskie (8%) i zachodniopomorskie (10,2%). Największy udział (50% i więcej) zakończonych w 2022 r. przedsięwzięć w ogółem zaplanowanych wykazało 22% gmin we wspomnianym województwie kujawsko-pomorskim i 17,6% – w pomorskim.

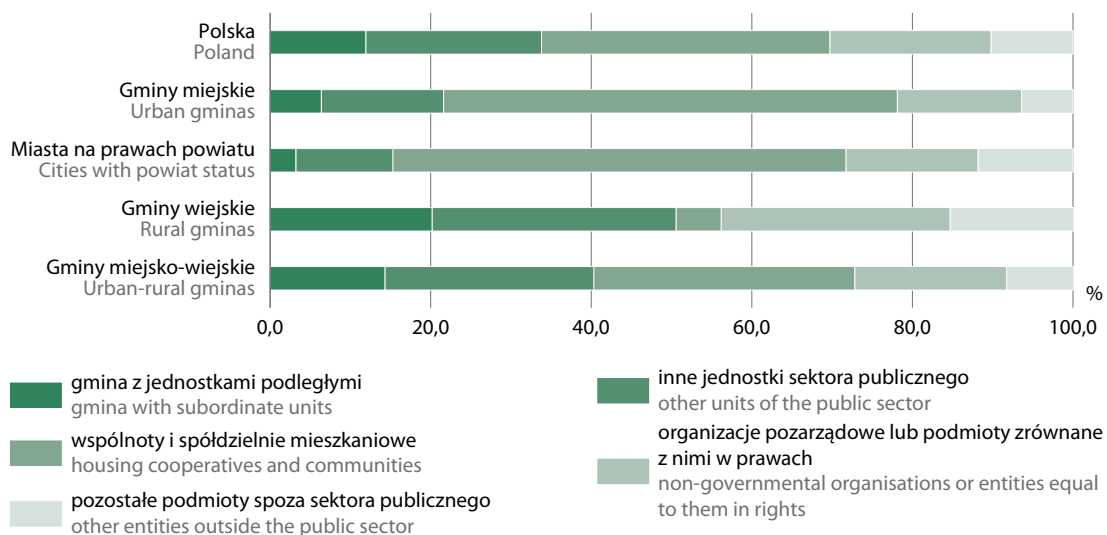
Udział przedsięwzięć rozpoczętych, realizowanych i zakończonych w zaplanowanych ogółem w Polsce w 2022 r. był zbliżony do wskaźników występujących w latach 2021 i 2020. Nie zaobserwowano wpływu pandemii na poziom realizacji projektów rewitalizacyjnych w tych latach.

Wnioskodawcami przedsięwzięć rewitalizacyjnych mogą być gminy (łącznie z ich jednostkami organizacyjnymi), bądź inne jednostki sektora publicznego lub podmioty prywatne.

W 2022 r. w Polsce, najczęściej wykazywanymi w programach rewitalizacji liderami przedsięwzięć były podmioty spoza sektora publicznego, których liczba wyniosła 6,6 tys. jednostek. Gminę wraz z jej jednostkami organizacyjnymi wskazano najrzadziej jako wnioskodawcę przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Wykres 14. Struktura liderów przedsięwzięć rewitalizacyjnych w programach rewitalizacji (GPR/PR) według typów gmin w 2022 r.

Chart 14. Structure of leaders of revitalisation projects in revitalisation programmes (GPR/PR) by types of gminas in 2022

Według typów gmin w 2022 r. gminy wiejskie najczęściej wskazywały jako wnioskodawcę przedsięwzięć rewitalizacyjnych gminę łącznie z podległymi jej jednostkami. Gmina wraz z jednostkami podległymi jako lider najrzadziej występowała w miastach na prawach powiatu. We wszystkich typach gmin najczęściej wskazano podmioty spoza sektora publicznego jako liderów przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Wśród podmiotów spoza sektora publicznego, wskazanych jako jednostki odpowiedzialne za realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w gminach miejskich, miejsko-wiejskich i miastach na prawach powiatów najczęściej wskazywano wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe. Organizacje pozarządowe lub podmioty zrównane z nimi w prawach jako lider najczęściej wymieniane były przez gminy wiejskie.

Rozdział 5. Finansowanie przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji

Chapter 5. Financing of revitalisation projects

Dla zaplanowanych w programach rewitalizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych niezbędne jest przygotowanie opisu szacunkowych ram finansowych wraz z szacunkowym wskazaniem źródeł finansowych. Środki finansowe na przedsięwzięcia z zakresu rewitalizacji stanowić mogą:

- publiczne środki krajowe, w tym z budżetu gminy (pochodzące np. z dochodów własnych gminy, a także pochodzące ze źródeł zwrotnych, np. pożyczek, kredytów, czy obligacji),
- środki bezzwrotne z budżetu UE,
- środki prywatne (łącznie z tymi pozyskanymi ze źródeł zwrotnych),
- inne środki obejmujące źródła finansowania, jak np. Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Szwajcarsko-Polski Program Współpracy.

Ustawa o rewitalizacji wskazuje, że uwzględnione w GPR środki powinny być co do zasady podane z rozróżnieniem środków publicznych i prywatnych. Dla oceny finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych ważne jest rozróżnienie środków finansowych według źródeł finansowania oraz obszarów interwencji (społeczny, gospodarczy, środowiskowy, przestrzenno-funkcjonalny oraz techniczny). Natomiast dla oceny stopnia realizacji planowanych działań niezbędna jest informacja o planowanych i wydatkowanych środkach, w szczególności tych z budżetu gminy, a także tych o charakterze inwestycyjnym.

Informacje o środkach finansowych przeznaczonych na przedsięwzięcia rewitalizacyjne zbierane były tylko od gmin posiadających samodzielne programy rewitalizacji (GPR i PR). Braki informacji o planowanych środkach finansowych wystąpiły w przypadku jednej gminy posiadającej GPR (w latach 2020–2021) oraz jednej gminy posiadającej PR (w latach 2021–2022) i dwóch gmin w roku 2020, co spowodowane było brakiem odpowiednich informacji w programie.

Ogólnie w obowiązujących programach rewitalizacji zaplanowano przedsięwzięcia podstawowe i dopuszczalne na kwotę 78,5 mld zł w 2022 r., 78,9 mld zł w 2021 r. i 81,3 mld zł w 2020 r. Dla analizowanych lat środki finansowe przewidziane w całym okresie programowania dla PR osiągały wartość niemal dwukrotnie wyższą niż środki finansowe przewidziane w całym okresie programowania dla GPR.

Tablica 8.

Table 8.

Finansowanie przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji w GPR i PR według typów gmin

Financing of revitalisation projects in GPR and PR by types of gminas

Wyszczególnienie Specification	2020		2021		2022	
	liczba gmin number of gminas	mln złotych million PLN	liczba gmin number of gminas	mln złotych million PLN	liczba gmin number of gminas	mln złotych million PLN
Polska Poland	1464	81268,7	1391	78936,1	1400	78480,3
GPR	332	28537,0	325	28923,3	332	30045,9
PR	1132	52731,7	1066	50012,8	1068	48434,4
Gminy miejskie Urban gminas	216	17527,0	197	16702,2	194	16286,8
GPR	57	5146,9	57	5353,4	57	5365,3
PR	159	12380,1	140	11348,8	137	10921,5

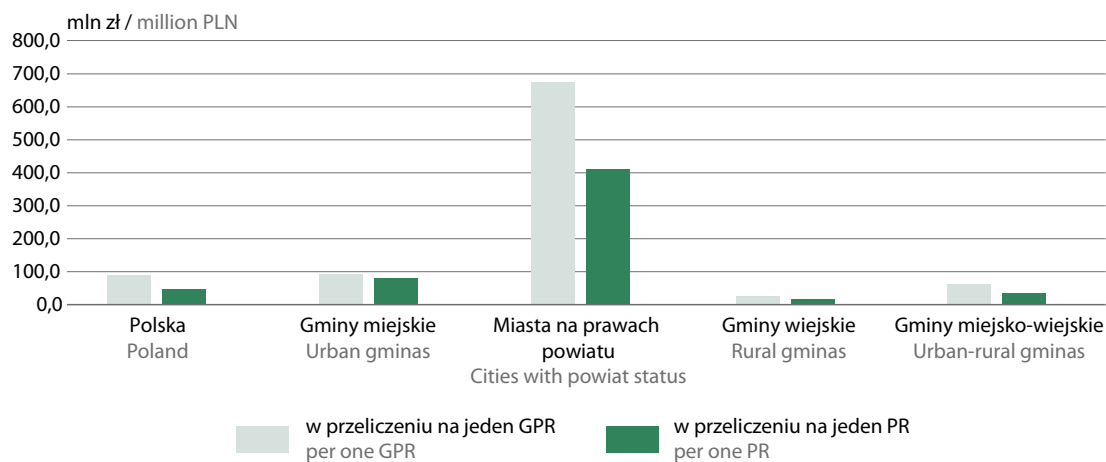
Tablica 8. Finansowanie przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji w GPR i PR według typów gmin (dok.)
Table 8. Financing of revitalisation projects in GPR and PR by types of gminas (cont.)

Wyszczególnienie Specification	2020		2021		2022	
	liczba gmin number of gminas	mln złotych million PLN	liczba gmin number of gminas	mln złotych million PLN	liczba gmin number of gminas	mln złotych million PLN
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	62	30540,7	60	30224,7	58	29381,0
GPR	21	14084,4	21	13994,9	21	14152,6
PR	41	16456,3	39	16229,8	37	15228,4
Gminy wiejskie Rural gminas	672	13041,1	640	12439,8	642	12443,6
GPR	150	3617,4	145	3645,5	144	3622,2
PR	522	9423,7	495	8794,3	498	8821,4
Gminy miejsko-wiejskie Urban-rural gminas	514	20159,9	494	19569,4	506	20368,9
GPR	104	5688,3	102	5929,5	110	6905,8
PR	410	14471,6	392	13639,9	396	13463,1

W przeliczeniu na jeden GPR przeciętny budżet zaplanowany na przedsięwzięcia rewitalizacyjne wyniósł 90,5 mln zł w 2022 r., 89 mln zł w 2021 r. i 86 mln zł w 2020 r., podczas gdy na jeden PR przypadało przeciętnie 45,3 mln zł, a w latach 2020–2021 na poziomie przekraczającym 46 mln zł. Przeciętna wartość budżetu przypadająca na jeden program GPR/PR różniła się w zależności od typu gminy. W 2022 r. najwyższe zaplanowane środki finansowe przypadły na GPR i PR w miastach na prawach powiatu (673,9 mln zł dla GPR i 411,6 mln zł dla PR). Dużo niższe budżety przeznaczone na jeden GPR/PR zaplanowane zostały w gminach miejskich (przeciętnie 94,1 mln zł dla GPR i 79,7 mln zł dla PR). Najmniejsze wartości środków finansowych przypadające na jeden GPR i PR zaplanowano w gminach wiejskich (25,2 mln zł dla GPR i 17,7 mln zł dla PR).

Wykres 15. Środki finansowe zaplanowane na przedsięwzięcia rewitalizacyjne w przeliczeniu na jeden GPR/PR według typów gmin w 2022 r.

Chart 15. Financial resources planned for revitalisation projects per one GPR/PR by types of gminas in 2022

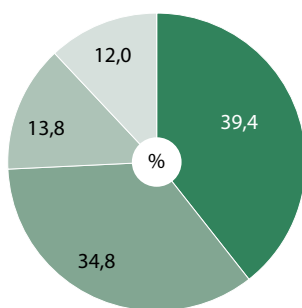
Rozpatrując budżety przeznaczone na rewitalizację w gminach w latach 2020–2022 zauważyć można znaczne różnice w kwotach, jakie zostały zaplanowane na przedsięwzięcia rewitalizacyjne w poszczególnych programach. Dla GPR środki te wahały się w 2022 r. od 1,2 mln zł do 5,1 mld zł, w 2021 r. – od 100 tys.

zł do 5,1 mld zł oraz w 2020 r. – od 581 tys. zł do 5,1 mld zł. W 2022 r. wartość środkowa (mediana) wyniosła 28,4 mln zł i znacznie różniła się od średniej, której wysoka wartość została zawyżona przez programy o skrajnie wysokich wartościach. Spośród wszystkich GPR tylko w co piątym programie wartość środków finansowych zaplanowanych na realizację przedsięwzięć przekraczała wartość średnią dla tej grupy programów. Natomiast dla PR dolna granica przedziałów finansowych kształtowała się na poziomie 296 tys. zł w 2022 r., 137 tys. zł – w 2021 r. i 129 tys. zł – w 2020 r., podczas gdy górna granica tych przedziałów w rozpatrywanych latach pozostawała na tym samym poziomie 2,2 mld zł. Również i w tym przypadku odnotowano duże różnice między wartością średnią i medianą. W 2022 r. mediana wyniosła 17,9 mln zł, natomiast 22,7% gmin posiadających PR, dla których podano ramy finansowe, przekroczyło średnią wartość 45,4 mln zł.

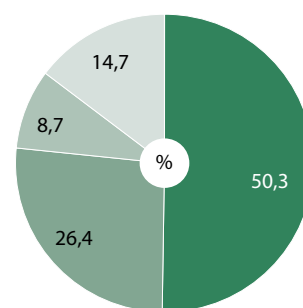
Rewitalizacja w Polsce zdecydowanie uzależniona jest od środków finansowych pochodzących z Unii Europejskiej, co można zauważyć w strukturze źródeł finansowania przedsięwzięć zaplanowanych w programach rewitalizacji. W 2022 r. gminy zaplanowały na cele rewitalizacyjne najwięcej środków unijnych (w GPR stanowiły one 39,4%, a w PR 50,3% wszystkich zaplanowanych wydatków). W dalszej kolejności największe środki finansowe zaplanowano w budżetach gmin.

Wykres 16. Struktura źródeł finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych ogółem ujętych w GPR i PR w 2022 r.
Chart 16. Structure of funding sources for revitalisation projects overall included in GPR and PR in 2022

Gminny Program Rewitalizacji
Gmina Revitalisation Programme

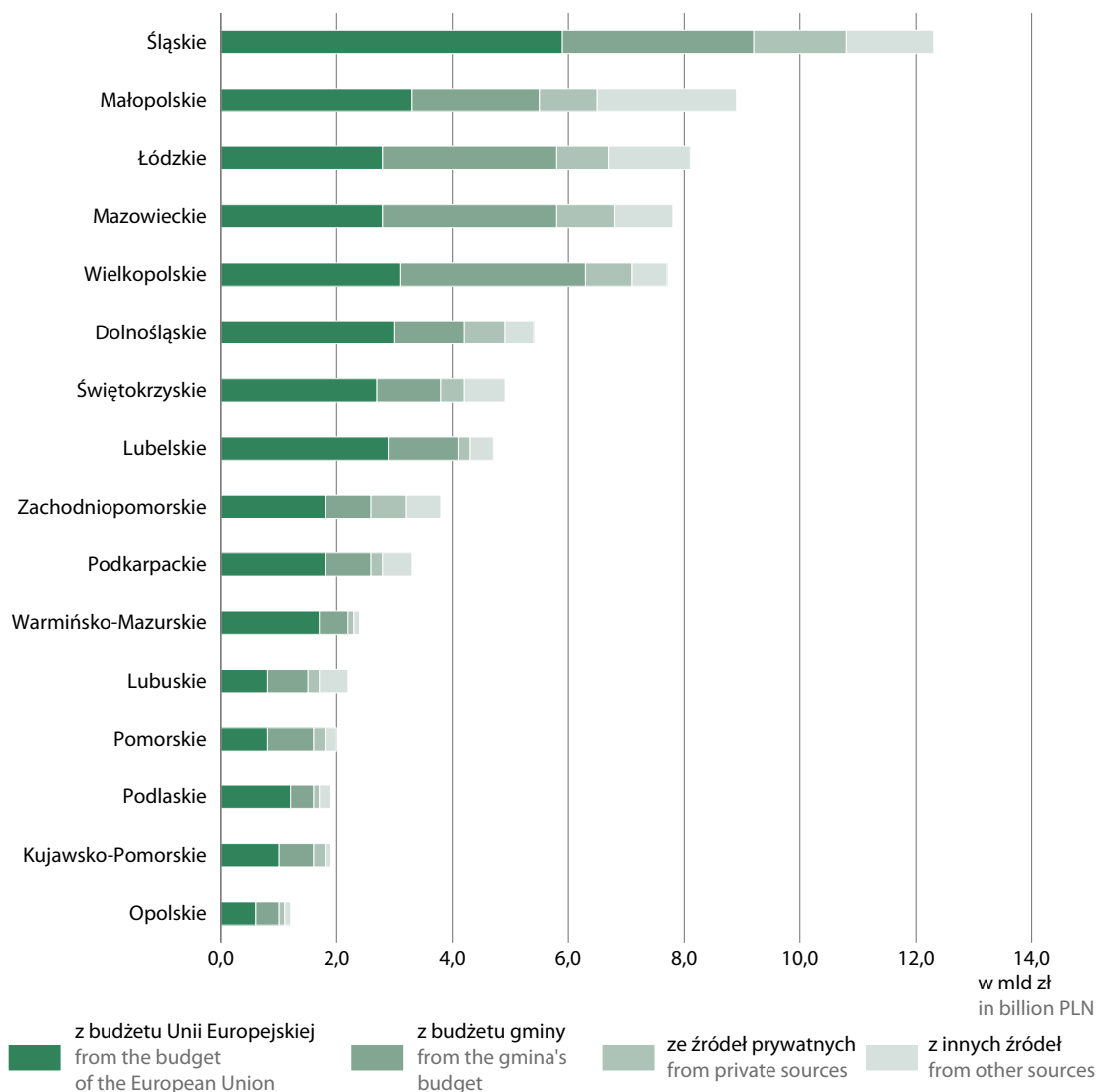
Program Rewitalizacji
Revitalisation Programme

Najwięcej środków finansowych przeznaczonych na realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostało zaplanowanych w programach rewitalizacji w województwach: śląskim, małopolskim i łódzkim, natomiast najmniej w: opolskim, kujawsko-pomorskim, podlaskim i pomorskim.

Wykres 17. Środki na finansowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych ogółem ujęte w programach rewitalizacji (GPR i PR) według województw w 2022 r.

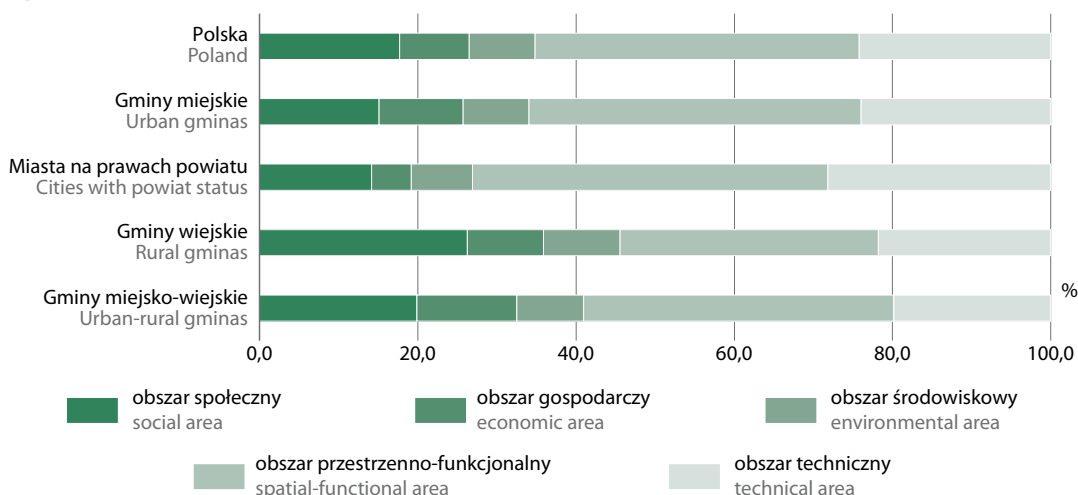
Chart 17. Funds for financing revitalisation projects overall included in revitalisation programmes (GPR and PR) by voivodships in 2022

Analiza struktury finansowania przedsięwzięć podstawowych ujętych w programach rewitalizacji w 2022 r. według obszarów interwencji wskazała na największy udział środków z budżetów rewitalizacyjnych przedsięwzięć o charakterze przestrzenno-funkcyjnym, które stanowiły 41% planowanych środków na przedsięwzięcia podstawowe. Znaczne środki zaplanowano również w obszarach technicznym i społecznym, ale pamiętać należy, że wiele przedsięwzięć obejmuje swoim zasięgiem różne aspekty i gminy w takim przypadku wskazywały bezpośredni obszar interwencji.

Wykres 18. Struktura finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujętych w programach rewitalizacji (GPR/PR) według typów gmin i obszarów interwencji w 2022 r.

Chart 18. Structure of financing for revitalisation projects included in revitalisation programmes ((GPR/PR) by types of gminas and intervention areas in 2022

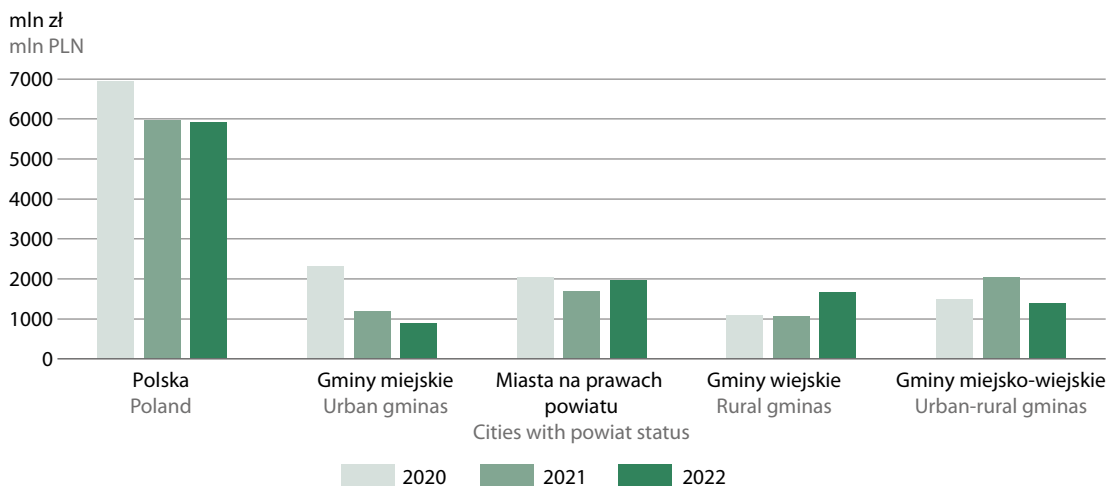

Analizując poszczególne typy gmin w strukturze środków na przedsięwzięcia podstawowe odnotowano rozbieżności w poszczególnych obszarach interwencji. W miastach na prawach powiatu wystąpiły największe udziały środków finansowych zaplanowanych w obszarze przestrzenno-funkcyjnym i technicznym, dużo mniejsze w pozostałych obszarach, z których najmniej zaplanowano w obszarze interwencji gospodarczej. Natomiast najwyższy udział w obszarze społecznym (26,3%) wystąpił w gminach wiejskich.

W 2022 r. w Polsce wydatkowano na rewitalizację 5926,6 mln zł, w porównaniu do roku 2021 było to mniej o 36,9 mln zł, a do roku 2020 – o 1014,5 mln zł. Zmniejszenie wydatków na realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych w 2022 r. w stosunku do lat 2020–2021 odnotowano w gminach miejskich i miejsko-wiejskich, natomiast wzrost wydatków wystąpił w gminach wiejskich, które w 2022 r. wydały na rewitalizację ponad 610 mln zł więcej niż w 2021 r. i 564 mln zł więcej niż w 2020 r. W miastach na prawach powiatu najwięcej środków finansowych wydano na cele rewitalizacyjne w 2020 r. (blisko 2045 mln zł) i w 2022 r. (około 1964 mln zł), a w 2021 r. znacznie mniej (około 1680 mln zł).

Wykres 19. Środki finansowe wydatkowane przez gminę na przedsięwzięcia rewitalizacyjne ujęte w GPR/PR według typów gmin

Chart 19. Financial resources spent by the gmina on revitalisation projects included in GPR/PR by types of gminas

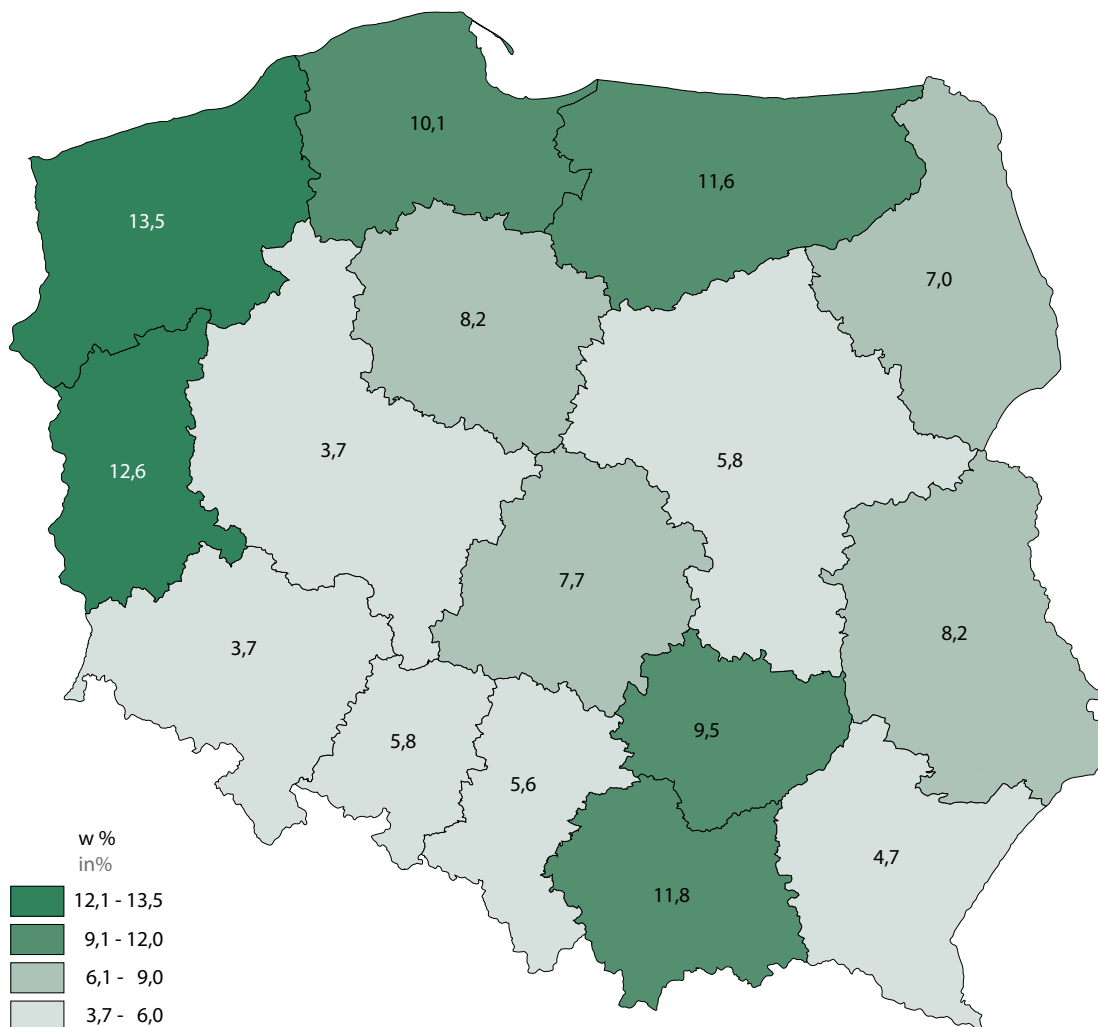

Środki finansowe przeznaczone na inwestycje w latach 2020–2022 stanowiły ponad 77% wszystkich środków finansowych wydatkowanych na przedsięwzięcia rewitalizacyjne w tym okresie.

Z budżetu Unii Europejskiej na przedsięwzięcia rewitalizacyjne zrealizowano 32,6% wszystkich środków finansowych wydanych w 2022 roku, w 2021 – 38,9%, a w 2020 – 30,4%.

Mapa 7. Udział środków finansowych wydatkowanych w 2022 r. w ogółem zaplanowanych na cały okres obowiązywania GPR/PR według województw

Map 7. Share of financial resources spent in 2022 out of the total planned for the entire duration of GPR/PR by voivodships

Udział środków finansowych wydatkowanych w 2022 r. w ogółem zaplanowanych na cały okres obowiązywania GPR/PR wyniósł w Polsce 7,6%. Spośród wszystkich województw największy udział odnotowano w: zachodniopomorskim, lubuskim, małopolskim i warmińsko-mazurskim, natomiast najmniejszy w: dolnośląskim, wielkopolskim i podkarpackim.

Rozdział 6. Specjalne strefy rewitalizacji

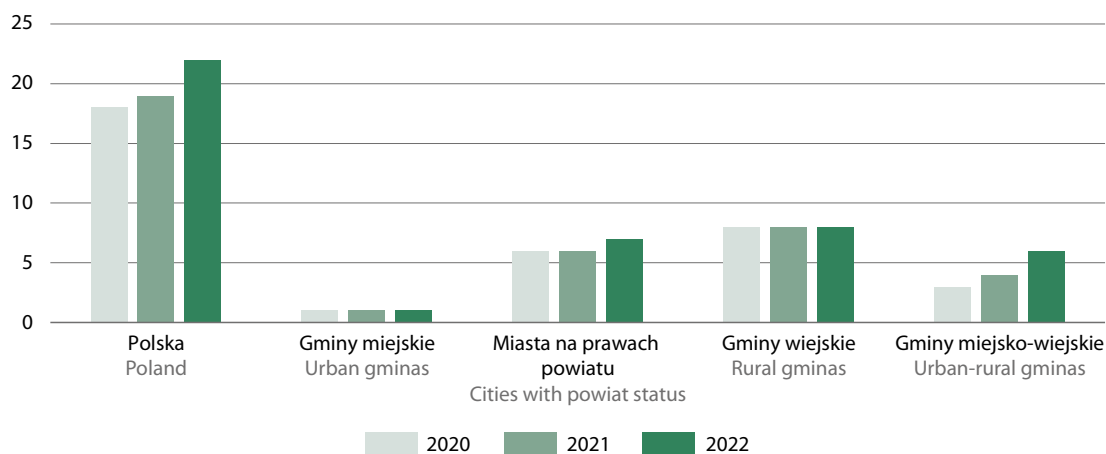
Chapter 6. Special revitalisation zones

Specjalna strefa rewitalizacji (SSR) jest obszarem stosowania szczególnych norm prawnych z zakresu planowania przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, mieszkalnictwa, prawa podatkowego oraz cywilnego. SSR jest narzędziem, z którego mogą korzystać jedynie gminy posiadające Gminny Program Rewitalizacji. Wdrożenie SSR umożliwia wykorzystanie na obszarze rewitalizacji szeregu specjalnych instrumentów. Instrumenty te mogą być wykorzystane przez gminę już w momencie podjęcia uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji (zachowują ważność przez okres maksymalnie dwóch lat lub do czasu ustanowienia SSR), a także wraz z wprowadzeniem specjalnej strefy rewitalizacji, której czasowy zakres obowiązywania ograniczono do dziesięciu lat.

W 2022 r. specjalne strefy rewitalizacji obowiązywały w 22 gminach posiadających GPR, w porównaniu do roku 2021 było to o trzy gminy więcej oraz o cztery gminy do roku 2020. Spośród wszystkich typów gmin, które podjęły decyzję o ustanowieniu specjalnej strefy rewitalizacji w latach 2020–2022, dominowały gminy wiejskie (po 8 gmin w każdym roku), natomiast tylko jedna gmina miejska w przekroju lat 2020–2022 ustanowiła SSR. W latach 2020–2022 niewielką różnicę odnotowano w miastach na prawach powiatu, gdzie w 2022 r. w porównaniu do lat 2020 i 2021 specjalną strefę rewitalizacji powołała jedna nowa gmina. W gminach miejsko-wiejskich specjalna strefa rewitalizacji w 2022 r. obowiązywała w sześciu gminach i w porównaniu do 2021 r. było to o dwie gminy więcej, natomiast do 2020 r. o trzy gminy.

Wykres 20. Gminy, w których obowiązywała specjalna strefa rewitalizacji

Chart 20. Gminas where the special revitalisation zone was in effect

W 2022 r. spośród wszystkich dostępnych narzędzi SSR gminy częściej korzystały z możliwości oferowanych przez art. 11 ust. 5 ustawy o rewitalizacji. W 2022 r. 19 gmin wykazało, że skorzystało z prawa pierwokupu nieruchomości przez gminę (po 7 miast na prawach powiatu i gmin wiejskich, 4 gminy miejsko-wiejskie oraz 1 gmina miejska), 8 gmin skorzystało z udzielenia dotacji na wykonanie robót budowlanych lub prac konserwatorskich i prac restauratorskich w budynkach nieobjętych wpisem do rejestru zabytków (6 miast na prawach powiatu i po 1 gminie wiejskiej oraz miejsko-wiejskiej), z budowy lub przebudowy budynków społecznego budownictwa czynszowego skorzystały 4 gminy (3 miasta na prawach powiatu oraz 1 gmina miejsko-wiejska).

Tablica 9. Mechanizmy specjalnej strefy rewitalizacji w 2022 r. według typów gmin
 Table 9. Mechanisms of the special revitalisation zone in 2022 by types of gminas

Wyszczególnienie Specification	Polska Poland	Gminy miejskie Urban gminas	Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	Gminy wiejskie Rural gminas	Gminy miejsko-wiejskie Urban-rural gminas
Zakaz wydawania decyzji o warunkach zabudowy Prohibition of issuing building conditions decisions	1	–	–	–	1
Prawo pierwokupu nieruchomości Pre-emptive right regarding purchase of the real properties	19	1	7	7	4
Budowa lub przebudowa budynków społecznego budownictwa czynszowego Construction or reconstruction of social rental housing buildings	4	–	3	–	1
Podwyższenie stawki podatku od nieruchomości niezabudowanych, które przeznaczone są pod zabudowę mieszkaniową, usługową lub mieszaną Increase in the property tax rate for undeveloped real estate designated for residential, service, or mixed development	3	–	3	–	–
Udzielenie dotacji na wykonanie robót budowlanych lub prac konserwatorskich i prac restauratorskich w budynkach nie objętych wpisem do rejestru zabytków Granting subsidies for construction works or conservation and restoration works in buildings not listed in the register of monuments	8	–	6	1	1
Opróżnienie lokalu i przeniesienie lokatora do lokalu zamiennego w trybie decyzji administracyjnej lub wojewody Emptying of premises and relocation of tenants to alternative premises under an administrative decision or decision of the voivod	2	–	–	–	2
Ułatwienia w zamówieniach publicznych Facilitations in public procurement	2	–	1	–	1
Inne Other	2	–	2	–	–

Gminy bez uchwalania SSR mogą z tych narzędzi korzystać przez okres 2 lat od dnia wejścia w życie uchwały o ustanowieniu obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Po upływie tego czasu uprawnienia i zakazy tracą moc.

Rozdział 7. Wybrane efekty rewitalizacji

Chapter 7. Selected effects of revitalisation

Ocena efektów rewitalizacji powinna skupiać się na realizacji założonych celów wpisanych do programów rewitalizacji. Definiując mierniki efektów rewitalizacji szczególną uwagę zwrócono na te z nich, które korespondują z najczęściej pojawiającymi się w gminach problemami i odpowiadającymi im działaniami. Przy wyznaczaniu mierników efektów rewitalizacji uwzględniono następujące problemy:

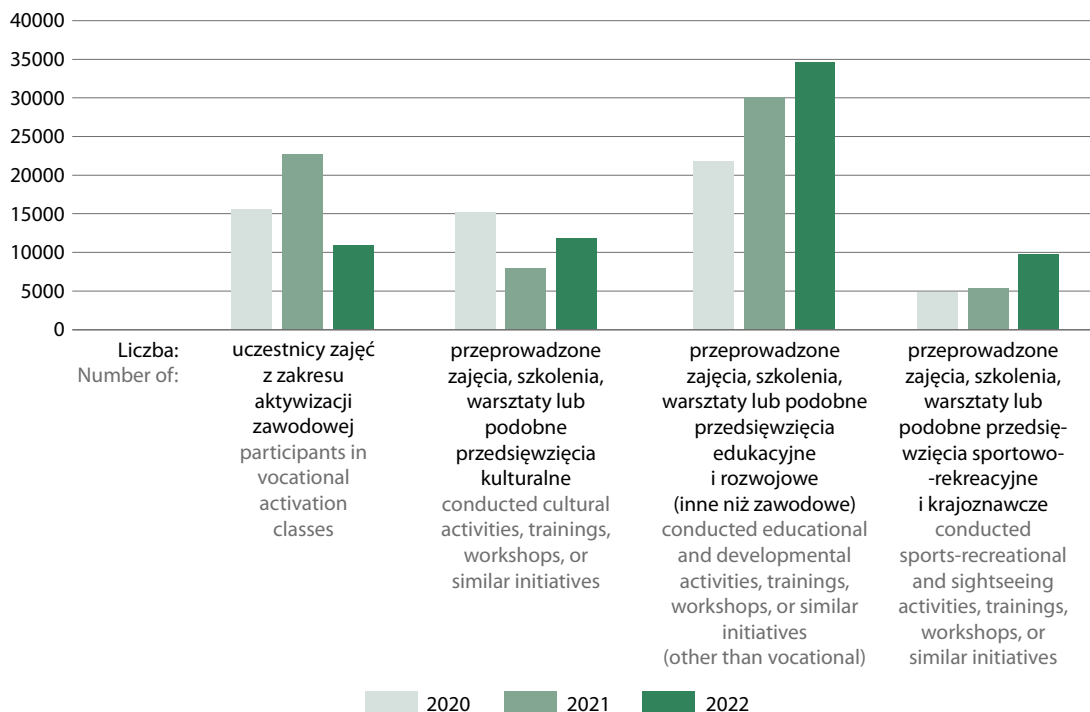
- różny czas realizacji zamierzonych działań rewitalizacyjnych,
- odmienny czas oceny prowadzonych efektów rewitalizacyjnych,
- wielość i różnorodność zdiagnozowanych na danym terenie problemów,
- duża liczba i różnorodność planowanych do zrealizowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- relatywność oceny trudności sytuacji (nawet dla tych samych problemów w różnych gminach),
- różna skala realizowanych działań wynikająca z wielkości gminy, wielkości obszaru rewitalizacji oraz jego specyficznych charakterystyk,
- dowolność definiowania celów rewitalizacji,
- dowolność doboru mierników oceny realizacji zamierzonych działań,
- stopień zaangażowania podmiotów z obszaru rewitalizacji,
- wielokierunkowość oddziaływania prowadzonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (jedno przedsięwzięcie może oddziaływać na kilka obszarów interwencji),
- czynniki niezależne od podejmowanych działań na obszarze rewitalizacji.

Biorąc pod uwagę powyższe aspekty dokonano zdefiniowania pomiaru wymiernych, bezpośrednich efektów prowadzonych działań rewitalizacyjnych w pięciu obszarach interwencji.

Rewitalizacja jest procesem, w którym działania skierowane są przede wszystkim na rozwiązywanie problemów lokalnych społeczności, takich jak: ubóstwo, bezrobocie, ograniczony dostęp do kultury i edukacji itp. W wyniku działań rewitalizacyjnych udzielono pomocy w postaci stypendiów, dożywiania, wsparcia osobom bezdomnym i innych form w 2022 r. blisko 134 tys. osób, w 2021 r. – ponad 130 tys. osób, a w 2020 r. – ponad 98 tys. osób. Zajęcia z zakresu aktywizacji zawodowej przeprowadzono dla blisko 11 tys. uczestników w 2022 r., ponad 22 tys. – w 2021 r. i ponad 15 tys. w 2020 r. Na przestrzeni analizowanych lat zorganizowano wiele zajęć, szkoleń, warsztatów, wykładów i spotkań skierowanych do mieszkańców w różnych grupach wiekowych. Przedsięwzięcia te były o charakterze kulturalnym, edukacyjnym, rozwojowym, sportowo-rekreacyjnym i krajoznawczym.

Wykres 21. Wybrane efekty rewitalizacji w obszarze społecznym

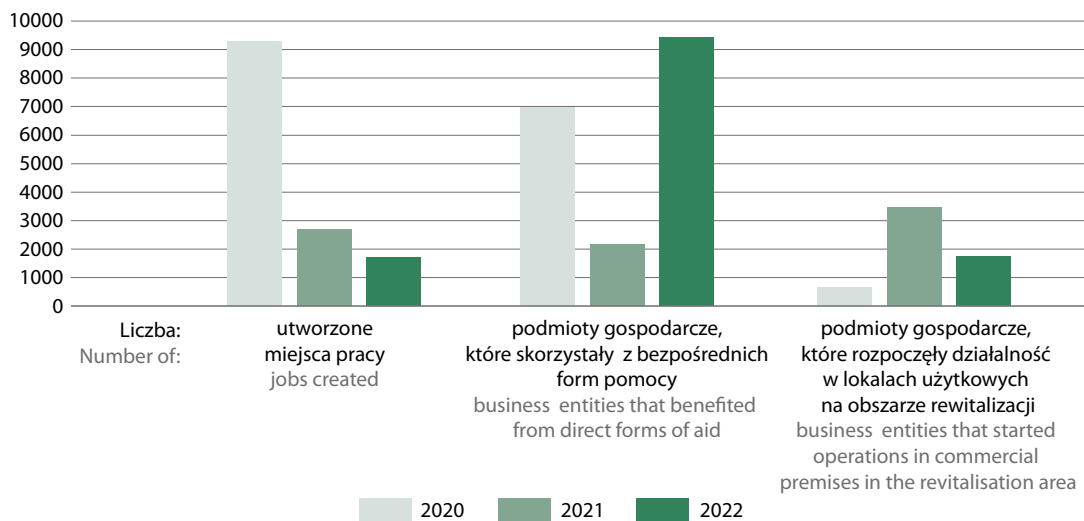
Chart 21. Selected effects of revitalisation in the social area

Miernikami efektów rewitalizacji w obszarze gospodarczym były utworzone nowe miejsca pracy, liczba podmiotów gospodarczych, które rozpoczęły działalność w lokalach użytkowych i liczba podmiotów, które skorzystały z bezpośrednich form pomocy na terenach kryzysowych (efekty z trzech lat zostały przedstawione na wykresie 22). Z analizowanych danych wynika, że najwięcej miejsc pracy zostało utworzonych w 2020 r., najwięcej podmiotów gospodarczych otrzymało pomoc w 2022 r., natomiast najwięcej podmiotów gospodarczych rozpoczęło działalność w lokalach użytkowych w 2021 r.

Wykres 22. Wybrane efekty działań rewitalizacji w obszarze gospodarczym

Chart 22. Selected effects of revitalisation activities in the economic area

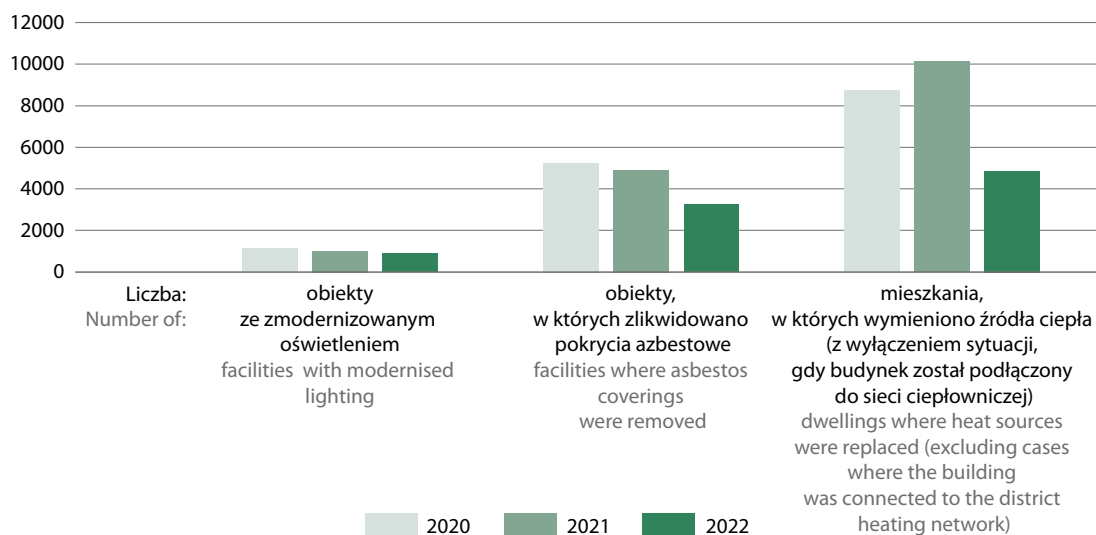
Działania rewitalizacyjne w obszarze środowiskowym dotyczyły niwelowania problemów związanych ze środowiskiem, m. in. przekroczenia standardów jakości powietrza, innych norm (np. hałasu), obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska.

Efektami działań w tym obszarze w latach 2020–2022 były:

- wymiana oświetlenia na energooszczędne w 3 tys. obiektów (ulice, place),
- likwidacja pokryć azbestowych w 13,4 tys. obiektach,
- wymiana źródeł ciepła (z wyłączeniem sytuacji, gdy budynek podłączono do sieci ciepłowniczej) w 23,7 tys. mieszkań.

Wykres 23. Wybrane efekty działań rewitalizacji w obszarze środowiskowym

Chart 23. Selected effects of revitalisation activities in the environmental area

Rewitalizacja jest ukierunkowana również na miejsca, gdyż ma na celu wykorzystanie szans i możliwości, które stwarza określony obszar w mieście i gminie. Mierzalnymi efektami przedsięwzięć rewitalizacyjnych w obszarze funkcjonalno-przestrzennym są jakość i dostępność terenów publicznych (powierzchnia zrewitalizowanych terenów zieleni, liczba powstałych lub zmodernizowanych przestrzeni do uprawiania sportu lub rekreacji, liczba zrewitalizowanych przestrzeni wspólnych o otwartym charakterze, zwykle wyposażonych w elementy małej architektury przeznaczonych do rekreacji, a także ponowne zagospodarowanie terenów obecnie niezagospodarowanych, ale wcześniej wykorzystanych np. na cele przemysłowe lub kolejowe typu brownfield). Efekty działań rewitalizacyjnych z tego obszaru przedstawiono w tablicy 10.

Tablica 10. Wybrane efekty działań rewitalizacji w obszarze przestrzenno-funkcjonalnym
 Table 10. Selected effects of revitalisation activities in the spatial-functional area

Wyszczególnienie Specification	2020	2021	2022
Nowe budynki infrastruktury społecznej New social infrastructure buildings	235	194	135
Budynki infrastruktury społecznej, w których przeprowadzono prace adaptacyjne lub remonty Number of social infrastructure buildings where adaptation works or renovations were carried out	769	742	436
Powierzchnia zrewitalizowanych terenów brownfield (w hektarach) Area of revitalised brownfield sites (in hectares)	105	55	36
Powierzchnia zrewitalizowanych terenów zielonych (w hektarach) Area of revitalised green areas (in hectares)	448	569	209
Długość wyremontowanych/wybudowanych dróg (w kilometrach) Length of renovated/constructed roads (in kilometers)	910	628	536
Długość wyremontowanych/wybudowanych dróg lub ścieżek przeznaczonych dla ruchu rowerów (w kilometrach) Length of renovated/constructed roads or cycle lanes (in kilometers)	322	190	138
Wyremontowane/wybudowane parkingi Renovated/constructed car parks	368	359	205
Powstałe lub zmodernizowane przestrzenie do uprawiania sportu lub rekreacji Newly created or renovated spaces for sports or recreation	504	544	325
Zrewitalizowane przestrzenie wspólne o otwartym charakterze Revitalised open communal spaces	591	608	376

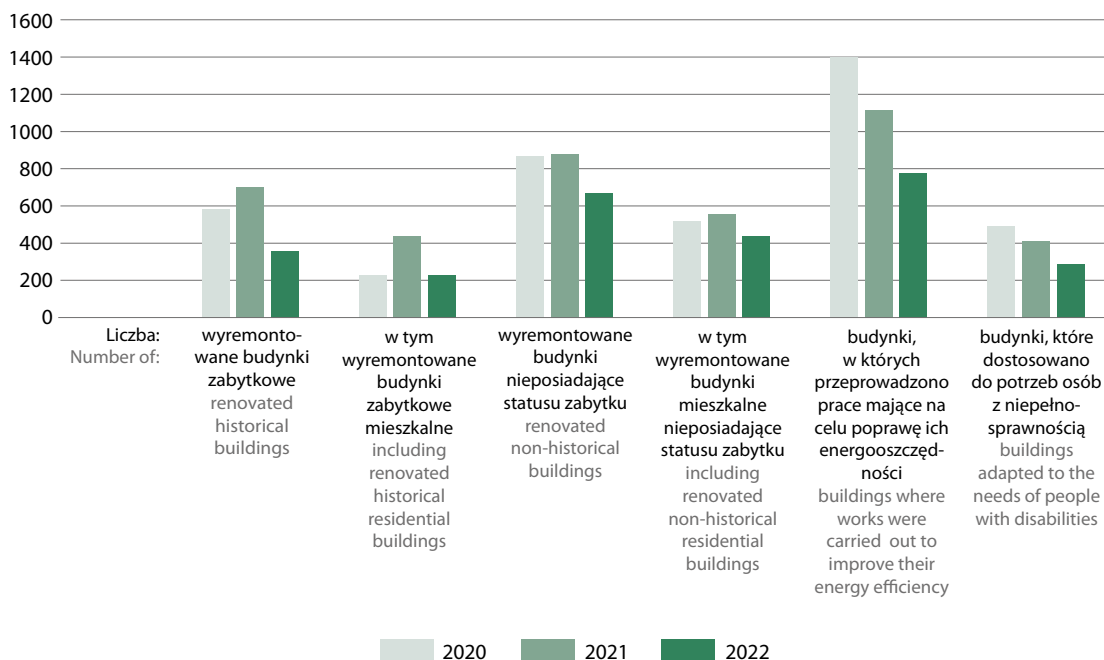
Działania rewitalizacyjne w obszarze technicznym dotyczyły poprawy stanu technicznego budynków i funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z budynków (w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Efektami działań w obszarze interwencji technicznej na przestrzeni badanych lat było:

- wyremontowanie 1,6 tys. budynków zabytkowych, w tym 0,9 tys. zabytkowych mieszkalnych,
- wyremontowanie 2,4 tys. budynków nieposiadających statusu zabytku, w tym 1,5 tys. mieszkalnych,
- wymiana źródeł ciepła starej generacji na przyjazne środowisku w 3,3 tys. budynkach,
- dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnością 1,2 tys. budynków.

Wykres 24. Wybrane efekty działań rewitalizacji w obszarze technicznym

Chart 24. Selected effects of revitalisation activities in the technical area

Działania rewitalizacyjne nie zawsze spełniają zamierzone oczekiwania, w niektórych przypadkach można zauważyć błędne rozumienie rewitalizacji, polegające tylko na modernizacji, remontach, budowie nowych obiektów, a nie kompleksowych działaniach rozwiązujących problemy społeczne. Istnieją przykłady rewitalizacji, w których dokonano powierzchownych zmian odnowienia budynków, bez zmiany przestrzeni publicznych, co skutkowało tym, że obszar kryzysowy nadal pozostawał. Negatywnymi rozwiązaniami takich działań są zabrukowane, pokryte betonem i ubogie w roślinność zmienione centra miast i miasteczek. Jednak pozytywnych efektów działań rewitalizacyjnych przyczyniających się do rozwoju społecznego i gospodarczego danego obszaru jest znacznie więcej. Wiele nieużytkowanych lub źle zagospodarowanych przestrzeni w miastach i wsiach po rewitalizacji zyskało nowe funkcje. Niszczące i „straszące” od dziesiątków lat zabytkowe budynki przemysłowe, zespoły pałacowe, dworskie itp. w wyniku działań rewitalizacyjnych zmieniły oblicze i stały się miejscem spotkań, integracji i aktywizacji społecznej mieszkańców oraz wyróżniającym się miejscem poszanowania historii z uwzględnieniem ochrony zabytków. Przykładem są zrewitalizowane Browary Warszawskie, które w 2022 r. otrzymały tytuł najlepszej miejskiej rewitalizacji na świecie i obecnie stanowią żywy fragment miasta dla mieszkańców i turystów. Inne zrewitalizowane miejsce to Monopolis w Łodzi, w którym historyczne zabudowania uzupełniono nowymi współczesnymi budynkami i przystosowano układ funkcjonalny do nowych potrzeb, w wyniku czego stało się atrakcyjnym pod względem gospodarczym i kulturalnym. Pozytywnym rozwiązaniem było utworzenie wielofunkcyjnych miejsc aktywności społeczności lokalnej na Przedmieściu Oławskim we Wrocławiu, przez modernizację, podniesienie jakości przestrzeni i stworzenie ciekawej oferty spędzania czasu dla mieszkańców. Wymienione działania są przykładem pozytywnych zmian, które podniosły jakość życia mieszkańców na odnowionych terenach. Aby rewitalizacja zakończyła się sukcesem niezbędne jest osiągnięcie zamierzonych celów i spełnienie oczekiwań mieszkańców w zakresie poprawy ich życia.

Uwagi metodologiczne²

Cel badania

Dane w niniejszej publikacji pochodzą z badania SG-01 Statystyka gminy: rewitalizacja wprowadzonego w 2021 r. do Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej 2020.

Celem badania jest pozyskanie informacji na temat kierunków wdrażania rewitalizacji przez gminy, w tym identyfikacja i charakterystyka obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji, a także ocena efektów rewitalizacji, rozumianych jako bezpośrednie rezultaty działań rewitalizacyjnych.

Zakres badania

Podmiotem badania są wszystkie gminy w Polsce (2477 gmin). Realizują one obowiązek sprawozdawczy na formularzu SG-01 Statystyka gminy: rewitalizacja, który dostępny jest na Portalu Sprawozdawczym w formie aktywnego formularza elektronicznego. Zbierane dane na formularzu podlegają bezwzględnej ochronie zgodnie z zasadą tajemnicy statystycznej (art.10 ustawy o statystyce publicznej).

Podstawą do zaprojektowania badania dotyczącego procesów i przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji realizowanych w gminach stała się ustawa o rewitalizacji. Badanie zostało zaprojektowane w oparciu o 7 wątków tematycznych stanowiących zakres przedmiotowy badania:

- aktywność samorządu gminnego w zakresie rewitalizacji,
- obszar zdegradowany,
- obszar rewitalizacji,
- przedsięwzięcia z zakresu rewitalizacji,
- finansowanie przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji,
- specjalne strefy rewitalizacji,
- wybrane efekty rewitalizacji.

W ramach **aktywności samorządu gminnego w zakresie rewitalizacji** pozyskiwane są informacje na temat: posiadania programu rewitalizacji, zgodnie z dopuszczanymi ścieżkami realizacji działań rewitalizacyjnych: posiadanie gminnego programu rewitalizacji (GPR) realizowanego na podstawie ustawy o rewitalizacji; posiadanie programu rewitalizacji (PR) realizowanego bezpośrednio na podstawie ustawy o samorządzie gminnym; posiadanie innego niż GPR i PR dokumentu strategicznego (IDS) będącego podstawą realizacji zadań z zakresu rewitalizacji. Okresu na jaki przewidziany był do realizacji obowiązujący samodzielny program rewitalizacji (GPR i PR), gdzie istotny jest: pierwszy rok obowiązywania oraz końcowy rok obowiązywania. Aktualizacji (lub jej braku) GPR/PR: w wyniku oceny aktualności i stopnia realizacji programu rewitalizacji; w wyniku innych działań np. aktualizacji liczby przedsięwzięć.

W przypadku aktualizacji programów GPR/PR pozyskiwana jest informacja dotycząca zakresu przeprowadzonej aktualizacji (lista przedsięwzięć, obszar rewitalizacji, środki finansowe przewidziane na rewitalizację oraz inne elementy).

W zakresie **obszaru zdegradowanego** pozyskiwane są informacje na temat: wyznaczenia (lub nie) obszaru zdegradowanego; roku jego wyznaczenia; powierzchni obszaru zdegradowanego; liczby wydzielonych podobszarów dla terenu zdegradowanego; liczby osób zamieszkujących obszar zdegradowany w momencie jego wyznaczenia oraz zastosowanej metody do ustalenia liczby ludności na obszarze

2 Szczegółowy opis metodologii badania z zakresu rewitalizacji znajduje się w zeszycie metodologicznym dostępnym na stronie GUS: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/inne-opracowania-zbiorcze/zeszyt-metodologiczny-rewitalizacja-w-gminie,39,1.html>.

zdegradowanym na podstawie trzech wariantów (zameldowani na stałe, zameldowani na stałe i zameldowani czasowo oraz wybór innej metody); stopnia wpływu czynników na zaklasyfikowanie obszaru jako zdegradowanego. Ocena dokonywana jest w 4-stopniowej skali (0 – brak wpływu lub zjawisko nie zostało uwzględnione w ocenie, 1 – mały wpływ, 2 – umiarkowany, 3 – duży). Ocena odnosi się do pięciu obszarów o charakterze: społecznym; gospodarczym; środowiskowym; przestrzenno-funkcjonalnym oraz technicznym.

Informacje dotyczące powierzchni obszaru rewitalizacji z uwzględnieniem typów obszarów takich jak: tereny mieszkaniowe łącznie z towarzyszącymi terenami usługowymi i komunikacyjnymi w mieście, tereny mieszkaniowe łącznie z towarzyszącymi terenami usługowymi i komunikacyjnymi na wsi, tereny zieleni, tereny niezamieszkałe zabudowane, pozostałe tereny niezamieszkałe; liczby ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji (w momencie uchwalenia obszaru/programu rewitalizacji i według stanu w dniu 31 grudnia) oraz liczby wydzielonych podobszarów zawarte zostały w temacie dotyczącym **obszaru rewitalizacji**.

W ramach **przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji** pozyskiwane są informacje dotyczące liczby przedsięwzięć uwzględnionych w programach rewitalizacji zaplanowanych na cały okres obowiązywania GPR/PR, rozpoczętych/realizowanych oraz zakończonych w roku sprawozdawczym z uwzględnieniem przedsięwzięć podstawowych, z podziałem na obszary interwencji (społeczny, gospodarczy, środowiskowy, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny) oraz informacje dotyczące liczby liderów (wnioskodawców) w podziale na dwie grupy (inne jednostki sektora publicznego; podmioty spoza sektora publicznego takie jak: wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe; organizacje pozarządowe lub podmioty zrównane z nimi w prawach).

Dane pozyskiwane w ramach **finansowania przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji** podzielone zostały na dwie części. Pierwsza część uwzględnia szacunkowe środki finansowe zaplanowane na cały okres obowiązywania programu GPR/PR według źródeł pochodzenia (z budżetu Unii Europejskiej, z budżetu gminy, ze źródeł prywatnych) oraz szacunkowe środki finansowe zaplanowane na przedsięwzięcia rewitalizacyjne w GPR/PR na cały okres realizacji według obszarów interwencji (społeczny, gospodarczy, środowiskowy, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny), druga część dotyczy wydatków poniesionych w roku sprawozdawczym (środki finansowe wydatkowane w roku sprawozdawczym przez gminę na przedsięwzięcia rewitalizacyjne ujęte w GPR/PR).

Specjalne strefy rewitalizacji (SSR) to zagadnienie, w którym pozyskiwane są informacje na temat ustanowienia (lub nie) specjalnej strefy rewitalizacji na podstawie art.25 ustawy o rewitalizacji, na obszarze rewitalizacji lub chociaż jednej podstrefie oraz wykorzystania przez gminę mechanizmów w SSR.

Pozyskiwane informacje dotyczą narzędzi SSR, które mogą być wykorzystywane przez gminy na podstawie uchwały o ustanowieniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji (zakaz wydawania decyzji o warunkach zabudowy; prawo pierwokupu nieruchomości przez gminę) oraz obowiązujące z mocy prawa (budowa lub przebudowa budynków służących rozwojowi społecznego budownictwa czynszowego; podwyższenie stawki podatku od nieruchomości niezabudowanych, które przeznaczone są pod zabudowę mieszkaniową, usługową lub mieszaną; udzielenie dotacji na wykonanie robót budowlanych lub prac konserwatorskich i prac restauratorskich w budynkach nieobjętych wpisem do rejestru zabytków; opróżnienie lokalu i przeniesienie lokatora do lokalu zamiennego na czas wykonywania robót budowlanych w trybie decyzji administracyjnej lub wojewody; ułatwienia w zamówieniach publicznych).

W ramach **wybranych efektów rewitalizacji** pozyskiwane są informacje dotyczące działań rewitalizacyjnych, bezpośrednich i mierzalnych, ich wskaźników według pięciu obszarów interwencji: społeczny, gospodarczy, środowiskowy, przestrzenno-funkcjonalny i techniczny.

Podstawowe definicje

Rewitalizacja – to proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji, na podstawie działań przygotowanych przez gminy i prowadzonych na podstawie dokumentu strategicznego (gminnego programu rewitalizacji, programu rewitalizacji lub innego dokumentu strategicznego).

Obszar zdegradowany – obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- gospodarczych (m.in.: niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),
- środowiskowych (m.in.: przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska),
- przestrzenno-funkcjonalnych (m.in.: niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych),
- technicznych (m.in.: degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, niefunkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Obszar zdegradowany powinien być ustanowiony na podstawie zapisów uchwały rady gminy lub co najmniej wskazany w dokumentach strategicznych uchwalonych przez radę gminy. W przypadku obszarów zdegradowanych uchwalonych zgodnie z ustawą o rewitalizacji, uchwały takie stanowią akt prawa miejscowego.

Obszar zdegradowany może zostać podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz innych (gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych).

Obszar rewitalizacji – obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk społecznych oraz co najmniej jednego o charakterze gospodarczym, środowiskowym, technicznym lub przestrzenno-funkcjonalnym, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację.

Obszar rewitalizacji powinien być wyznaczony na podstawie zapisów uchwały rady gminy lub przynajmniej wskazany w dokumentach strategicznych uchwalonych przez radę gminy. W przypadku obszarów zdegradowanych uchwalonych zgodnie z ustawą o rewitalizacji, uchwały takie stanowią akt prawa miejscowego.

Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Dopuszcza się istnienie większych obszarów w przypadku gmin, które prowadzą działania na podstawie innego niż program rewitalizacji dokumentu strategicznego (nie posiadają gminnego programu rewitalizacji).

Może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.

Obszar rewitalizacji może objąć niezamieszkałe tereny przemysłowe, w tym portowe i wydobywcze, tereny powojenne albo pokolejowe, na których występują negatywne zjawiska, wyłącznie w przy-

padku, gdy działania możliwe do przeprowadzenia na tych terenach przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym.

Przedsięwzięcie z zakresu rewitalizacji – sformalizowana i zdefiniowana w programach rewitalizacji forma aktywności podmiotów zaangażowanych w procesy rewitalizacji służąca realizacji celów rewitalizacji. Przedsięwzięcia realizowane mogą być przez gminę (jej jednostki organizacyjne) lub inny podmiot publiczny lub prywatny. Przedsięwzięcia podstawowe to takie, dla których zawarto: nazwy przedsięwzięć i podmioty je realizujące, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość środków finansowych, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji. Przedsięwzięcia, dla których nie ma możliwości wskazania powyższych informacji – zgodnie z ustawą o rewitalizacji – stanowią przedsięwzięcia dopuszczalne.

Organizacja pozarządowa – osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacja lub stowarzyszenie, spełniająca warunki:

1. nie jest jednostką sektora finansów publicznych, w rozumieniu ustawy o finansach publicznych lub przedsiębiorstwem, instytutem badawczym, bankiem lub spółką prawa handlowego będącą państwową lub samorządową osobą prawną,
2. nie działa w celu osiągnięcia zysku.

Do organizacji pozarządowych zalicza się przede wszystkim stowarzyszenia (w tym ochotnicze straże pożarne, kluby sportowe) i fundacje, ale są nimi także inne podmioty spełniające ww. definicję, np. organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego, związki zawodowe.

Jednostka pomocnicza – ustanowiona przez radę gminy lokalna wspólnota samorządowa mieszkańców części gminy. Jednostki nie posiadają osobowości prawnej. Jednostka pomocnicza gminy stanowi strukturę społeczno-terytorialną, która przejmując na swoim terytorium realizację zadań publicznych, ułatwiając gminie wykonywanie jej zadań.

Specjalne strefy rewitalizacji (SSR) to narzędzie ustanowione na podstawie art. 25 ustawy o rewitalizacji w celu zapewnienia sprawnej realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych na obszarze rewitalizacji, na okres nie dłuższy niż 10 lat, bez możliwości przedłużenia. SSR jest ustanawiana w drodze uchwały przez radę gminy na wniosek wójta, burmistrza albo prezydenta miasta. Uchwała ta stanowi akt prawa miejscowego. Mogą z niej korzystać jedynie gminy posiadające GPR.

Methodological remarks²

Purpose of survey

Data in this publication come from the survey SG-01 Gmina Statistics: Revitalisation introduced in 2021 into the Public Statistics Survey Programme 2020.

The aim of the survey is to gather information on the directions of revitalisation implementation by gminas, including the identification and characterisation of degraded areas and revitalisation areas, as well as the assessment of revitalisation effects, understood as the direct results of revitalisation actions.

Range of survey

The subject of the study is all gminas in Poland (2477 gminas). They fulfill reporting obligations using the form SG-01 Gmina Statistics: Revitalisation, which is available on the Reporting Portal as an interactive electronic form. The data collected on the form are subject to absolute protection in accordance with the principle of statistical confidentiality (Article 10 of the Public Statistics Act).

The basis for designing the study on processes and initiatives in the field of revitalisation carried out in gminas is the Revitalisation Act. The survey was designed based on 7 thematic threads constituting the subject scope of the research:

- gmina's self-government activity in the field of revitalisation,
- degraded area,
- revitalisation area,
- revitalisation initiatives,
- financing of revitalisation initiatives,
- special revitalisation zones,
- selected revitalisation effects.

As part of the **gmina's self-government activity in the field of revitalisation**, information is collected regarding: the possession of a revitalisation programme, following the permissible paths of revitalisation activities: possession of a gmina revitalisation programme (GPR) implemented based on the Revitalisation Act; possession of a revitalisation programme (PR) implemented directly based on the Gmina Self-Government Act; possession of a strategic document other than GPR and PR (other strategic document) serving as the basis for implementing revitalisation tasks. The period for which the applicable independent revitalisation programme (GPR and PR) was intended to be implemented, where the first year of validity and the final year of validity are significant. Updates (or lack thereof) of GPR/PR: as a result of assessing the currency and degree of implementation of the revitalisation programme; as a result of other actions such as updating the number of initiatives.

In the case of updates to GPR/PR programmes, information is obtained regarding the scope of the update conducted (list of initiatives, revitalisation area, financial resources allocated for revitalisation, and other elements).

Regarding the **degraded area**, information is collected on: the designation (or lack thereof) of the degraded area; the year of its designation; the area of the degraded area; the number of designated sub-areas for the degraded area; the number of people living in the degraded area at the time of its designation

² A detailed description of the methodology for revitalisation surveys is available in the methodological report available on the Statistics Poland website: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/inne-opracowania-zbiorcze/zeszyt-metodologiczny-rewitalizacja-w-gminie,39,1.html>.

and the method used to determine the population in the degraded area based on three variants (registered permanently, registered permanently and temporarily, and the selection of another method); the degree of influence of factors on classifying the area as degraded. The assessment is made on a 4-point scale (0 – no influence or the phenomenon was not taken into account in the assessment, 1 – small influence, 2 – moderate, 3 – large). The assessment relates to five areas: social, economic, environmental, spatial-functional and technical.

Information regarding the area of revitalisation areas, considering types of areas such as: residential areas including accompanying service and transportation areas in the city, residential areas including accompanying service and transportation areas in rural areas, green areas, uninhabited built-up areas, other uninhabited areas; the population residing in the revitalisation area (at the time of adoption of the area/revitalisation programme and as of December 31) and the number of designated sub-areas is included in the topic concerning the revitalisation area.

As part of **revitalisation initiatives**, information is gathered regarding the number of initiatives included in revitalisation programmes planned for the entire duration of GPR/PR, initiated/implemented, and completed in the reporting year, including basic initiatives, categorised by intervention areas (social, economic, environmental, spatial-functional, technical), and information regarding the number of leaders (applicants) divided into two groups (other units of the public sector; entities outside the public sector such as: housing communities and cooperatives; non-governmental organisations or entities equivalent to them in rights).

Data collected as part of **financing revitalisation initiatives** are divided into two parts. The first part includes estimated financial resources planned for the entire duration of the GPR/PR programme according to sources of origin (from the EU budget, from the gmina's budget, from private sources), and estimated financial resources planned for revitalisation initiatives in GPR/PR for the entire duration of implementation according to intervention areas (social, economic, environmental, spatial-functional, technical). The second part concerns expenses incurred in the reporting year (financial resources expended in the reporting year by the gmina on revitalisation initiatives included in GPR/PR).

Special revitalisation zones (SSR) is a topic where information is gathered regarding the establishment (or lack thereof) of a special revitalisation zone based on Article 25 of the Revitalisation Act, in the revitalisation area or at least one sub-zone, and the gmina's utilisation of mechanisms within SSR.

The acquired information concerns SSR tools that can be utilised by gminas based on the resolution establishing a degraded area and a revitalisation area (prohibition of issuing building permits; right of first refusal by the gmina) as well as those mandated by law (construction or reconstruction of buildings for social rental housing development; increase in the property tax rate for undeveloped properties designated for residential, commercial, or mixed-use development; provision of grants for construction or conservation works in buildings not listed in the register of monuments; vacating premises and relocating tenants to alternative premises during construction works under administrative decision or by the voivode; facilitation in public procurement).

As part of selected revitalisation effects, information is gathered concerning revitalisation actions, direct and measurable, and their indicators according to five intervention areas: social, economic, environmental, spatial-functional and technical.

Basic definitions

Revitalisation – is a process of lifting degraded areas out of crisis, conducted comprehensively through integrated actions for the local community, space, and economy, territorially concentrated, carried out by revitalisation stakeholders, based on activities prepared by gminas and conducted based on a strategic document (gmina revitalisation program, revitalisation programme or other strategic document).

Degraded area – is an area of a gmina in a crisis state due to the concentration of negative social phenomena, particularly unemployment, poverty, crime, low levels of education or social capital, as well as insufficient participation in public and cultural life. It can be designated as a degraded area in the presence of at least one of the following negative phenomena:

- economic (including low levels of entrepreneurship, poor condition of local businesses),
- environmental (such as exceeding environmental quality standards, presence of hazardous waste threatening human life, health or the environment),
- spatial-functional (including insufficient technical and social infrastructure or its poor technical condition, lack of access to basic services or their low quality, urban planning solutions not adapted to changing area functions, low levels of transportation service, shortage or low quality of public spaces),
- technical (including degradation of the technical condition of buildings, non-functioning technical solutions enabling effective use of buildings, particularly in terms of energy efficiency and environmental protection).

A degraded area should be established based on the resolutions of the gmina's council or at least indicated in strategic documents adopted by the gmina's council. In the case of degraded areas established in accordance with the Revitalisation Act, such resolutions constitute local law acts.

A degraded area may be divided into sub-areas, including sub-areas without common boundaries, provided that each sub-area exhibits a concentration of negative social phenomena and other (economic, environmental, spatial-functional, or technical) phenomena.

Revitalisation area – an area encompassing all or part of a degraded area, characterised by a particular concentration of negative social phenomena and at least one of an economic, environmental, technical or spatial-functional nature, on which, due to its significant importance for local development, the gmina intends to conduct revitalisation.

The revitalisation area should be designated based on the resolutions of the gmina's council or at least indicated in strategic documents adopted by the gmina's council. In the case of degraded areas established in accordance with the Revitalisation Act, such resolutions constitute local law acts.

The revitalisation area cannot exceed 20% of the gmina's area and be inhabited by more than 30% of the gmina's population. Larger areas are permitted for gminas that conduct activities based on a strategic document other than a revitalisation programme (do not have a gmina revitalisation programme).

It may be divided into sub-areas, including sub-areas without common boundaries.

The revitalisation area may include uninhabited post-industrial areas, including port and post-mining areas, former military or railway areas, where negative phenomena occur, only if the actions possible in these areas contribute to combating negative social phenomena.

Revitalisation initiative – a formalized and defined form of activity outlined in revitalisation programmes, undertaken by entities involved in revitalisation processes to achieve revitalisation goals. These initiatives can be implemented by the gmina (its organisational units) or other public or private entities. Basic initiatives are those for which the following information is included: the names of the initiatives and the entities carrying them out, the scope of tasks being undertaken, the location, the estimated financial value, forecasted outcomes along with the method of evaluation in relation to revitalisation goals. Initiatives for which it is not possible to provide the above information – in accordance with the Revitalisation Act – are considered permissible initiatives.

Non-governmental organisation – a legal entity or organisational unit without legal personality, granted legal capacity by separate legislation, including foundations or associations, meeting the following conditions:

1. it is not a public finance sector entity, as defined in the Public Finance Act, or a business, research institute, bank, or commercial company that is a state or local government legal entity,
2. it does not operate for profit.

Non-governmental organisations primarily include associations (including volunteer fire brigades, sports clubs) and foundations, but also include other entities that meet the above definition, such as economic and professional self-government organisations, trade unions.

Auxiliary unit – established by the gmina’s council, a local self-government community of residents of a part of the gmina. Auxiliary units do not have legal personality. The gmina’s auxiliary unit constitutes a socio-territorial structure that takes over the implementation of public tasks within its territory, facilitating the gmina in carrying out its tasks.

Special revitalisation zones (SSR) are a tool established based on Article 25 of the Revitalisation Act to ensure efficient implementation of revitalisation initiatives in the revitalisation area, for a period not exceeding 10 years, without the possibility of extension. SSR is established by resolution of the gmina’s council upon the request of the local authority, mayor or president of the city. This resolution constitutes a local law act. Only gminas with a Gmina Revitalisation Program (GPR) can make use of it.